

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Изпълнителна агенция
„Главна инспекция по труда“

УТВЪРДИЛ:

ИНЖ. РУМЯНА МИХАЙЛОВА
Изпълнителен директор

ДОКЛАД

ЗА ДЕЙНОСТТА НА ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ

„ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА“

ПРЕЗ 2017 ГОДИНА

СОФИЯ

май, 2018 година

Съдържание

ВЪВЕДЕНИЕ	1
ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ И АДМИНИСТРАТИВНО ОБСЛУЖВАНЕ	2
Извършени проверки	2
Констатирани нарушения	3
Принудителни административни мерки	4
Нарушения на нормите, регламентиращи осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд.	4
Периодичен контрол	8
Проверки на строителни обекти	10
Трудов травматизъм	13
Нарушения по осъществяване на трудовите правоотношения	15
Нарушения по спазване на законодателството за насърчаване на заетостта, трудовата мобилност и трудовата миграция.	18
Проверки по законосъобразното осъществяване на посредническа дейност по наемане на работа.	19
Контрол на дейността на предприятия, които осигуряват временна работа (ПОВР), и на предприятия ползватели (ПП)	19
Извършване на проверки на работодатели, които командирова и изпращат работници и служители в рамките на предоставяне на услуги в държави-членки на ЕС, в т.ч. и чрез предприятия, осигуряващи временна работа.	20
Контрол по спазване на законодателството в областта на Закона за държавния служител.	21
Административнонаказателна отговорност.	22
Решени искания и сигнали от граждани, ведомства и синдикални организации.	22
Разрешителни режими	23
Вътрешен контрол в ИА ГИТ	24
Взаимодействие с други държавни контролни органи и социални партньори	25
АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ	27
МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО	28
Подготовка, сключване и изпълнение на споразумения за сътрудничество със сродни институции от други държави.	28
Участие на представители на ИА ГИТ в международни прояви и събития (в т. ч. на ЕС, МОТ, IALI, RALI и др.).	29
Участие на представители на ИА ГИТ в дейността на Комитета на старшите инспектори по труда (SLIC) и работните групи, сформирани към него.	29
Участие на ИА ГИТ в програми и проекти.	30

Обмен на информация с други държави - членки на ЕС, чрез Информационна система на вътрешния пазар (IMI) относно условията за наемане на работа и командироване в рамките на предоставяне на услуги в държави членки.

31

Предоставяне на отчети, доклади, информационни справки, становище и други материали на SLIC, MOT и други европейски или международни институции

32

МЕДИЙНА ПОЛИТИКА

32

ВЪВЕДЕНИЕ

Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ (ИА ГИТ) към Министъра на труда и социалната политика е орган на изпълнителната власт, който осъществява контрол по спазване изискванията на законодателството в областта на труда, държавната служба и трудовата мобилност във всички предприятия и места, където се осъществява трудова дейност или се провежда обучение. Освен контролен орган, ИА ГИТ е институция, която дава технически съвети и консултации по всички въпроси, по които ѝ е възложен контрол.

И през 2017 г. Инспекцията по труда организира и изпълнява функциите си в съответствие със стратегическата цел, дефинирана в Дългосрочния план за дейността на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ за периода 2013 – 2017 година, като непрекъснато повишава ефективността на контролната си дейност и укрепва капацитета си, съобразно наличните през годината ресурси. През годината бяха постигнати заложените годишни индикатори за резултат от контролната дейност за периода 2017 – 2020 година, които са част от бюджетното планиране.

Дейността на Агенцията през 2017 г. беше реализирана при оптимално използване на наличните ресурси и съобразно критериите за качество в контролната дейност и информационната сигурност, въведени с внедрените стандарти ISO 9001:2000 и ISO 27001:2013.

Чрез дейността си през 2017 г. Инспекцията по труда постигна заложените в годишния план конкретни мерки за реализиране на правителствената политика в областта на труда и заетостта, като акцентира върху съществените рискове и социалнозначими проблеми в труда, а в оперативен порядък реагира на възникнали проблеми и настъпили промени, касаещи прилагането на трудовото законодателство.

В изпълнение на заложените мерки в плана за дейността на ИА ГИТ през 2017 г. периодично се проверяваха обекти на контрол с рискови производства и дейности, попадащи в утвърдения от Изпълнителния директор списък. Традиционно, както и през предходните години, се извършваха и проверки на големи строителни обекти, в т.ч. осигуряването на здраве и безопасност при извършване на строително-монтажни работи и с акцент върху законосъобразното възникване на трудовите правоотношения в сектор „Строителство“. Във фокуса на инспекционната дейност попаднаха и предприятия със значително влияние върху нивото на трудовия травматизъм както на национално, така и на областно ниво

Контролните органи на ИА ГИТ с приоритет реагираха на случаите на работа на лица без сключени писмени трудови договори, неспазването на работното време и забавено изплащане на трудово възнаграждение. През 2017 г. в резултат на осъществявания контрол от инспекторите по труда са изплатени забавени трудови възнаграждения в размер на 19 млн. лв. Установени са 3149 случая на работещи лица без сключени писмени трудови договори, което е с 11 % повече в сравнение с 2016 г.

През 2017 г. продължи започналият през 2015 г. активен и целенасочен контрол по законосъобразното наемане на работещи в селското стопанство и в частност наемането им по силата на трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа за обработка на насажденията и прибиране на реколтата от плодове, зеленчуци, розов цвят и лавандула (т.нар. едnodневни трудови договори).

От началото на годината заработи специализиран софтуер за онлайн предоставяне на образци на трудови договори по чл. 114а от КТ, разработен по проект BG05M9OP001-3.004 „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“, който облекчи земеделските стопани при администрирането на сключването на такива договори. Това се потвърждава от факта, че през 2017 г. са предоставени на земеделски производители 204 924 едnodневни трудови договора, което е с 3 % ръст спрямо 2016 г. Допълнително Агенцията освободи значителен ресурс, който в предходната година

бе ангажиран с издаване и регистрация на бланки за едnodневни трудови договори за краткотрайна сезонна работа в селското стопанство. Този ресурс беше използван за осъществяване на контрол. През 2017 г. бяха извършени 5028 проверки в ИД „Растениевъдство“. По време на тези проверки са констатирани 16 115 нарушения и са съставени 544 акта за установяване на административни нарушения.

Друго обичайно направление в контролната дейност на ИА ГИТ е извършването на проверки по спазване на трудовото законодателство в обекти на контрол в сферата на търговията, услугите, хотелиерството и ресторантьорството, които от една страна са най-много заради структурата на българската икономика, а от друга – са идентифицирани като рискови най-вече по спазване на разпоредбите, регламентиращи изпълнението на трудовите правоотношения. Допълнително в обектите от тези икономически дейности на територията на зимните и летните курортни комплекси се осъществява засилен контрол по време на туристическия сезон.

Както и през предходните години, за осигуряване на по-голяма ефективност на проверките в черноморските курортни комплекси значителна част от тях се извършиха съвместно с други контролни институции. През 2017 г. такива проверки се осъществиха и по инициатива на междуведомствени координационни центрове в област Бургас и област Варна, под егидата на заместник министър-председателя по икономическата и демографската политика г-н Валери Симеонов.

Осигуряването на ефективен и ефикасен контрол, както и успешното реализиране на планираните дейности от годишния план на ИА ГИТ през 2017 г. до голяма степен се дължи на текущия мониторинг на дейността, осъществяван в ИА ГИТ, и прилагането на коригиращи действия, съобразно предварително планираните индикатори и идентифицирани в хода на контрола специфични проблеми.

ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ И АДМИНИСТРАТИВНО ОБСЛУЖВАНЕ

Инспекционната дейност на контролните органи на ИА ГИТ през 2017 г. беше насочена към реализирането на оперативната цел от националния план: „Осъществяване на ефективен контрол относно спазване на законодателството в областта на труда, държавната служба и трудовата мобилност“. За постигане на тази цел в годишния план бяха заложили три програми, като най-голям ресурс Инспекцията по труда отдели за реализиране на мерките от Програма 1 – „Инспектиране на предприятия от всички икономически дейности за гарантиране спазване законодателството в областта на труда и заетостта“.

Паралелно с изпълнението на програмите от плана за дейността на ИА ГИТ през 2017 г. повечето дирекции „Инспекция по труда“ реализираха мероприятия по изпълнението на мерки на областно ниво, планирани за съответните териториални дирекции.

Извършени проверки

През 2017 г. от контролните органи на Агенцията са извършени общо 45 645 проверки.

В съответствие с установената практика при планиране и през 2017 г. проверките бяха разделени на две основни групи:

- планирани проверки – в тази група се включват проверките по отделните мерки от плана, включително и проверките на обекти на контрол с рискови производства и дейности и големи строителни обекти;

- непланирани проверки – включват проверки по искания и сигнали, по нареждане на висшестоящи организации, извънредни кампании, целящи да се реагира на установени неблагоприятни събития или тенденции в определена икономическа дейност, за разследване на трудови злоупотреки и други.

През 2017 г. са извършени 1146 броя съвместни проверки с представители на други държавни контролни органи.

През годината продължи установената в ИА ГИТ практика по време на проверките да се канят за участие представители на синдикални организации и представители на работещите в комитетите/групите по условия на труд (КУТ/ГУТ). Отчетните данни показват, че в 189 проверки са участвали представители на синдикати, а в 1964 проверки – представители на КУТ/ГУТ.

В обектите, където има изградени и действащи синдикални структури, техни председатели и/или членове редовно се канят за включване в процеса на извършване на проверките. Резултатите от контролната дейност показват, че сътрудничеството със синдикалните представители в големите структуроопределящи предприятия е от изключително голямо значение за ефективното решаване на проблеми, засягащи здравословните и безопасни условия на труд, както и допринася за намаляване на броя на социалните конфликти.

С цел проследяване ефективността на контролната дейност, през 2017 г. са извършени 12 902 проверки за изпълнение на дадени задължителни предписания (последващ контрол). Резултатите от този контрол показват, че работодателите като цяло изпълняват предписанията на Инспекцията по труда. През периода е установено, че 85% от проверените предписания са изпълнени. Всяко отстранено след намесата на Инспекцията по труда нарушение води до подобряване на условията на труд в предприятието.

За разследване на обстоятелствата за възникнали трудови злоупотреки и инциденти през годината са извършени 637 проверки.

През 2017 г. са проверени 37 284 предприятия, от които 4440 за първи път. Най-голям е броят на проверените микропредприятия – 22 838, следват малки предприятия – 9695, средни – 3575 и големи предприятия – 1176. Това разпределение на предприятията, според тяхната големина се определя в голяма степен от структурата на българската икономика, в която основният брой предприятия са микро- и малки.

През 2017 г. са проверени 733 предприятия - собственост на чужди граждани или с чуждестранно участие, от тях 117 – собственост на гръцки граждани, 71 – собственост на турски граждани, 75 – собственост на италиански граждани и 232 предприятия с други собственици.

В проверените през годината предприятия заети лица са 1 661 649, от които 695 466 жени. Установено е, че в тези предприятия са наети 35 383 лица с трайно намалена работоспособност, 28 476 трудоустроени лица, 68 802 пенсионери, 6950 чужденци и 26 581 държавни служители.

Констатирани нарушения

В резултат на извършените проверки през 2017 г. са констатирани общо 195 783 нарушения по спазване изискванията и нормите на трудовото законодателство, Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност и Закона за държавния служител (ЗДСл).

Разпределението на нарушенията по основни групи е, както следва:

- нарушения на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд – 97 615 броя;
- нарушения на трудовоправните норми – 96 426 броя;

- нарушения на разпоредбите по насърчаване на заетостта, трудовата миграция и трудовата мобилност - 1650 броя;
- нарушения на разпоредбите на ЗДСл - 92 броя.

Резултатите от контролната дейност показват, че най-голям е броят на констатираните нарушения на нормативните изисквания по здравословни и безопасни условия на труд. Причините делът на този вид нарушения да се увеличи спрямо дела на нарушенията, свързани с осъществяване на трудовите правоотношения, могат да се търсят в засиления контрол, насочен към овладяване на специфични проблеми по прилагане на трудовото законодателство. Налице е например тенденция към овладяване на случаите на трайно неизплащане на възнагражденията, след като контролът по заплащането на труда беше изведен като един от приоритетите в дейността на Агенцията през последните години.

В същото време, през 2017 г., след като се отчете големият ръст на строително-монтажни работи, беше извършено целенасочено инспектиране на строителни обекти с акцент върху осигуряването на безопасност и здраве при работа. Засили се контролът по отношение на здравето и безопасността при работа и в производствените обекти.

Принудителни административни мерки

За отстраняване на констатираните нарушения контролните органи на ИА ГИТ са приложили 188 424 бр. принудителни административни мерки (ПАМ). Най-често е предприемана принудителна административна мярка даване на задължителни за изпълнение предписания – 186 544 бр., което представлява 99% от приложените ПАМ. Останалите приложени ПАМ се разпределят, както следва:

- спрени машини, съоръжения, работни места и участъци – 577 бр.;
- отстранени от работа работници и служители поради липса на изискващата се квалификация или незапознати с правилата за здравословни и безопасни условия на труд – 54 бр.;
- предписания за въвеждане на специален режим за безопасна работа при възникване на сериозна и непосредствена опасност за живота и здравето на работещите и при невъзможност за спиране на работата на опасните съоръжения и машини – 52 бр.;
- спиране изпълнението на незаконни решения или нареждания на работодатели – 23 бр. и др.

Една от най-ефективните мерки като превенция на трудовия травматизъм е мярката „спиране“, тъй като тя се прилага при установени нарушения, с които пряко са застрашени животът и здравето на работещите и на практика са били предпоставка за трудови злоупотреби, които биха могли да доведат до смърт или до трайни увреждания. Инспекторите по труда са приложили най-често мярка „спиране“ в предприятията от сектор „Строителство“, а предписание за въвеждане на специален режим за безопасна работа е давано най-често в предприятията от икономическа дейност „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“.

Нарушения на нормите, регламентиращи осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд.

Относителният дял на нарушенията на нормите, регламентиращи осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд за работещите е 49,9% от всички

нарушения, като както вече беше посочено, този дял се увеличава в сравнение с 2016 г.

Констатираните нарушения на изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд се разпределят, както следва:

- нарушения на нормите, свързани с организацията и управлението на дейността за осигуряване на здраве и безопасност при работа – 60 647 бр. или 62,1% от всички нарушения в областта на здравословните и безопасни условия на труд;
- нарушения на нормите по безопасност на работното оборудване и технологичните процеси – 24 190 бр. или 24,8% от всички нарушения в областта на здравословните и безопасни условия на труд;
- нарушения на нормите по хигиена на труда – 12 778 бр. или 13,1%.

Най-голяма е групата на нарушенията на нормите, регламентиращи **организацията и управлението на дейността за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд**. Тази група нарушения включва нарушенията, свързани с осигуряване на инструктаж и обучение на персонала и длъжностните лица – 16 471 бр., с изготвяне на вътрешни актове по здраве и безопасност – 8707 бр., и с извършване оценка на риска – 10 545 бр. Данните от контролната дейност показват, че тези нарушения най-често се допускат в малките и средни предприятия. Най-много нарушения по организация и управление на дейността за осигуряване на ЗБУТ са установени в сектор „Строителство“ – 11 094, в икономически дейности „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 9053 бр., „Ресторантьорство“ – 6796, „Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности“ – 6099 бр.

Важен елемент и отправна точка в организацията и управлението на дейността по осигуряване на ЗБУТ за работещите е оценката на производствения риск и реализирането на мерки за минимизирането му. Предвид важността на тази дейност, по време на проверките контролните органи на ИА ГИТ отделиха особено внимание на качеството на изготвените оценки на производствения риск в предприятията, предприетите мерки за неговото отстраняване и тяхното изпълнение.

Данните от инспекционната дейност през 2017 г. показват, че в 94% от всички проверени предприятия е извършена оценка на риска за безопасността и здравето на работещите. Предприятията с утвърдена програма и предприети мерки за отстраняване на установените професионални рискове по работни места, идентифицирани по време на контрола, представляват 98% от предприятията, в които е извършена оценка на риска. Нарушенията в по-голямата си част касаят съдържанието на оценката и програмата за минимизиране на рисковете.

Тези резултати показват, че работодателите са запознати и се стремят да изпълняват задължението си да оценяват рисковете в експлоатираните от тях предприятия, но все още има формален подход при изпълнението на това задължение. Необходимо да се работи в посока обхващане на всички работни места и производствени процеси, наличие на подробен анализ за опасностите, по-пълно разкриване на рисковете.

От голямо значение е изготвената оценка на риска да отразява реалните условия на труд, да се предвиждат адекватни мерки за предотвратяване, намаляване и ограничаване на професионалните рискове в предприятията, като това ще доведе не само до подобряване на условията на труд, но и до намаляване на предпоставките, водещи до висок трудов травматизъм.

На следващо място са нарушенията в областта на **обезопасеността на работното оборудване и технологичните процеси**, които макар и да не са с най-голям относителен дял, са най-честата причина, водеща до злополуки на работното място. Най-голям е броят на тези нарушения в сектор „Строителство“ – 3459 бр.

От тези нарушения с най-висок относителен дял са констатираните нарушения на нормите по електробезопасност 8142 бр., които представляват 34% от всички нарушения на нормите, регламентиращи обезопасеността на работното оборудване и технологии. Това показва, че опасностите от поразяване от електрически ток в много

предприятия сериозно се подценяват. Широкото използване на електрически ток (дори и на временни обекти и обекти на открито) е предпоставка за излагането на риск на голям брой лица, не само работещи, но и намиращи се по друг повод на работната площадка. Въпреки строгите норми относно устройство и експлоатация на електрообзавеждането, при проверките все още се срещат самоделни или неизправни електрически табла, захранващи кабели и електрически консуматори.

Нарушенията, свързани и липсата на предпазни и блокиращи устройства на работното оборудване, са 1817 и представляват 8% от нарушенията в областта на обезопасяването на работното оборудване и технологичните процеси.

На трето място са нарушенията в областта на **хигиената на труда**. Най-голям брой от този вид нарушения са установени при проверки на обекти от икономическа дейност „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети” – 1910 бр., сектор „Строителство” – 1814 бр., „Растениевъдство, животновъдство и лов; спомагателни дейности” – 1765 бр. Най-често тези нарушения касаят провеждането на медицински прегледи – 3377 бр.; осигуряване на санитарно-битово обслужване – 3482 бр.; наличие на данни за измерване на факторите на работната среда – 1786 бр.; въвеждане на физиологичен режим на труд и почивка - 561 бр.; осигуряване на лични предпазни средства – 363 бр.

Неспазването на изискванията за хигиена на труда са в пряка връзка с нежеланието или невъзможността на работодателите да инвестират средства за осигуряване на климатични инсталации, пречиствателни инсталации, работно оборудване, изграждане или основен ремонт на санитарно-битови помещения. Подобни проблеми имат най-вече предприятия, експлоатиращи оборудване и технологии, въведени в експлоатация преди влизането в сила на съвременните изисквания за безопасност.

Резултатите от инспекционната дейност по спазване на законовото изискване към работодателите да осигурят на своите работещи обслужване от **служба по трудова медицина** показват, че през 2017 г. в 94% от проверените предприятия има осигурено такова обслужване.

Комитети или групи по условия на труд са изградени в 10 517 предприятия. Като се вземе предвид, че около 61% от проверените предприятия са с персонал до 9 заети лица, а Законът за здравословни и безопасни условия на труд освобождава от това задължение работодателите с до 5 наети лица, то процентът на предприятията, които трябва да имат **КУТ/ГУТ**, но не са учредили такива, е много малък.

Законът за здравословни и безопасни условия на труд задължава работодателите, в зависимост от обема и естеството на работата, характера и степента на производствения риск, да имат **органи по здраве и безопасност** - да назначат или определят едно или повече длъжностни лица с необходимото образование и квалификация, или да създадат специализирана служба за организиране изпълнението на дейности, свързани със защитата от професионалните рискове и превенция от тези рискове. В проверените през 2017 г. предприятия е установено, че в 23 443 от тях (36% от общия брой на проверените предприятия) има функциониращи органи за безопасност и здраве при работа. Резултатите от контролната дейност показват, че само в 42% от тях те са щатни длъжностни лица или специализирана служба в предприятието. Данните от контролната дейност показват, че предприятията, в които е установено, че няма органи по безопасност и здраве, са най-често предприятия, които се проверяват за първи път и поради една или друга причина работодателите не са обърнали внимание на това законово изискване.

При микро-, малки и средни предприятия масовата практика е тази дейност да се възлага на длъжностни лица по съвместителство или в определени случаи се изпълнява от самия работодател – особено в предприятия от икономически дейности „Хотелиерство”, „Ресторантьорства” и еднолични търговци. Голяма част от работодателите и длъжностните лица в малките и средни предприятия, които

изпълняват по съвместителство функциите на орган по здраве и безопасност, в повечето случаи нямат необходимите познания, за да осъществяват дейността си ефективно. Същите не познават добре нормативните изисквания и много често единственото, което правят, е водене и документиране на инструктажите и поддържане на фирмената документация по ЗБУТ. В тези предприятия се наблюдават някои пропуски във връзка с осъществяване на функциите и задачите на органа по безопасност и здраве при работа. Установява се, че тези длъжностни лица не изготвят анализи за цялостното състояние по осигуряване на ЗБУТ в предприятията, както и не извършват контрол относно спазването на нормативните изисквания по здраве и безопасност от страна на работещите. В почти всички случаи тези лица се занимават преди всичко с други дейности в предприятието, което води до подценяване от тяхна страна на дейността по здраве и безопасност.

В големите предприятия органи по безопасност и здраве са щатни длъжностни лица, които са запознати с нормативни актове, преминават обучение в специални курсове и самите те провеждат обучения на представителите на КУТ. Наблюдава се много добра компетентност и познаване на нормативните изисквания, свързани с дейността по осигуряване на ЗБУТ. В редица предприятия е изградена добра практика за организиране и прилагане на цялостната фирмена политика по ЗБУТ.

Проверките през 2017 г. показват, че предприятията с **установени данни за условията** на труд са 19 472 бр., което представлява 52% от общия им брой.

Работещите при условия на труд, неотговарящи на хигиенните норми и изисквания, през 2017 г. намаляват до 7,4% от заетите по трудови правоотношения в проверените предприятия с установени данни за факторите на работната среда. За сравнение през 2016 г. те са били 7,5%, а през 2015 г. и 2014 г. - съответно 12,3% и 9,6%. Най-сериозен дял на работещи при неспазени хигиенни норми и изисквания е констатиран в предприятия от икономически дейности „Добив на въглища“, „Производство на основни метали“, „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, „Спомагателни дейности в добива“, „Добив на метални руди“, „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“.

Най-голям е относителният дял на работещите при неспазени хигиенни норми и изисквания за микроклимата – 47%. На следващо място е относителният дял на работещите при наднормените нива на: шум (33%), физическо натоварване (17%), прах (11%) и химични агенти (8%). Причините за това са няколко. На първо място все още значителна част от производственото оборудване в предприятията е старо, вследствие на което се влошават параметрите на работната среда по отношение на шум, вибрации и запрашеност. Подмяната му с ново изисква в повечето случаи големи инвестиции. На следващо място (най-вече в малките и средните предприятия) стои проблемът с използването на наето оборудване и/или помещения. Предвид срочността на наемните отношения, тези работодатели са демотивирани да инвестират в подобряване на условията на труд в наетите помещения и/или работно оборудване.

Резултатите от инспекционната дейност през 2017 г. показват, че 54% от проверените през годината предприятия са изпълнили основните изисквания на Закона за здравословни и безопасни условия на труд. В сравнение с малките и средни предприятия, в големите в по-голяма степен се спазват основните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд за работниците. В тези предприятия се наблюдава стремеж към създаване на такива условия на труд, които не водят до професионални заболявания и злополуки при работа. Прилагат се принципи на превантивност, състоящи се в предприемане на мерки за предотвратяване на професионалните рискове, пораждащи трудови злополуки и професионални заболявания в трудовия процес, като мерките за осигуряване на ЗБУТ се разработват и внедряват във всички фази на инвестиционния процес и по този начин най-големите рискове се отстраняват предварително. Големите предприятия са с изградена система за планирано и текущо провеждане на обучение за повишаване

квалификацията на персонала за постоянни и измерими подобрения в работата, за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд. Немалък ресурс от страна на дружествата е насочен и към извършване на профилактични прегледи за всички работещи в предприятието, в зависимост от оценката на риска на работното място. Извършва се и задължително застраховане на работници и служители за риска „Трудова злополука“. Ежегодно се анализира състоянието на производствения травматизъм и професионалните заболявания. Осигурява се работно облекло и ЛПС. За организиране на изпълнението на дейностите, свързани със защитата и профилактиката на професионалните рискове, в големи предприятия функционират органи по безопасност и здраве при работа - специализирани служби и щатни длъжностни лица, които осъществяват контрол от името на работодателя за изпълнение на задачите, свързани с безопасността, хигиената на труда и противопожарната охрана. Тези органи взимат активно участие при изготвяне оценката на риска по работните места, което е гаранция за нейното качество.

Периодичен контрол

На периодичен контрол от ИА ГИТ подлежат предприятия от миннодобивна промишленост, добив на нефт и природен газ, химична промишленост, силикатна промишленост, металургия и някои други. За тези дейности е характерно, че винаги съществува висок производствен риск, независимо от мерките, предприемани от работодателите, което налага извършване на по-интензивен контрол относно спазване на изискванията по БЗР.

През 2017 г. са извършени 1341 бр. проверки в рисковите производства, с общ брой работещи в тези предприятия 175 550. Част от проверките (66 бр.) са реализирани съвместно с участието на представители на други контролни органи – (МОСВ, Служба КОС при МВР) и с представители на синдикалните организации в предприятията.

При извършените проверки за периодичния контрол в рисковите производства и дейности през 2017 г. са констатирани общо 5031 нарушения, от които по осигуряване на ЗБУТ 4144 бр. От нарушенията по здраве и безопасност при работа 1743 бр. са по организация на дейността по осигуряване на ЗБУТ; 2004 бр. по безопасност на работното оборудване и технологии; 397 бр. по хигиена на труда.

За отстраняване на установените нарушения при осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд по време на периодичния контрол и за отстраняване и предотвратяване на вредните последици от тях са приложени 4893 бр. принудителни административни мерки. В случаите на нарушения, създаващи непосредствена опасност за живота и здравето на работещите за едно нарушение са прилагани едновременно по няколко ПАМ. През 2017 г. са спрени от работа 33 машини и съоръжения, едно работно място и един цех/участък. Дадени са 11 предписания за въвеждане на специален режим за безопасна работа, отстранени са от работа 8 работници и служители.

За 113 бр. от установените нарушения работодателите са привлечени към търсене на административнонаказателна отговорност.

Резултатите от извършените проверки показват, че в предприятията от икономически дейности: „Добив на въглища“, „Добив на нефт и природен газ“, „Производство на въоръжение и боеприпаси“, „Производство на цветни метали“, „Производство на стъкло“, „Производство на керамични изделия“ и „Производство на цимент, вар и гипс“, работодателите са изпълнили основните изисквания на Закона за здравословни и безопасни условия на труд. В предприятията, обхванати от периодичния контрол е изготвена оценка на риска, утвърдена е програма за минимизиране на риска, осигурено е обслужване на работниците и служителите от

СТМ, изградени са КУТ/ГУТ и орган по безопасност и здраве при работа. Единици са предприятията, в които тези задължения не са изпълнени.

В 97% от проверените в рамките на периодичния контрол предприятия са учредени КУТ/ГУТ, за осъществяване на необходимия социален диалог и осигуряване участието на работещите при решаване на специфичните проблеми по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд.

Както беше посочено по-горе, нарушенията, свързани с безопасността на оборудването и условията на работа имат най-голям относителен дял от нарушенията срещани в рисковите производства и дейности. Най-честите нарушения са следните:

- Не се осигурява необходимата техническа безопасност на работното оборудване по време на неговото обслужване (най-често се работи при липса на предпазни устройства и ограждения, осуетяващи достъпа до опасните зони, липсват блокировки за изключване). Използва се ел. оборудване, неотговарящо на нормативните изисквания за работните зони и помещения с повишена влажност и излишък от пара, използват се осветителни инсталации и тела без необходимите елементи за съответната степен на защита в работната среда;
- Не се осъществява необходимият контрол от работодателите на мините по отношение състоянието на крепежните конструкции на действащите минни изработки и своевременен ремонт на същите, поради което на много места се експлоатират изработки с реална опасност от пропадане и затрупване на хора и техника – това състояние е характерно за почти всички подземни рудници, поради липса или недостатъчен персонал за поддържането на тези съоръжения;
- Не се изолират с постоянни прегради ликвидирани и непроветривани минни изработки;
- Все още се допуска от ръководствата на подземните мини да се нарушават проектите (паспортите) за прокарване и крепене на минните изработки, което води до изменение на проектните габарити на същите;
- Не се класифицират по зони местата, където може да възникне експлозивна атмосфера, липсват необходимите знаци и предупредителни надписи;
- Все още на места в помещения с взривоопасна среда се използват инструменти, допускащи искрообразуване;
- Основен проблем за почти всички предприятия от химическата промишленост, металургията, складовете и базите за леснозапалими и горими течности е защитата от корозия на металните корпуси на технологичното оборудване, различните тръбопроводи, метални естакади, стоманобетонни конструкции и т.н. В предприятията липсват разработени единни програми за защита срещу корозия;
- Поддържането на работното оборудване не се осъществява според изискванията на техническата и съпроводителната документация, подценява се извършването на необходимите планови прегледи и ремонти на съоръженията, както и не се извършват необходимите периодични прегледи на машините и съоръженията. В много случаи извършваните ремонти са само аварийни;
- Експлоатират се повдигателни съоръжения, кранове, кари и т.н. без изправна звукова и светлинна сигнализация;
- Липсва или е ниска ефективността на използваните средства за колективна защита – общообменни вентилации или аспирационни системи;
- На работното оборудване не са поставени всички необходими предупредителни надписи, маркировки и знаци, свързани с осигуряването на безопасност и здраве на работещите;
- Експлоатация на нерегистрирани съоръжения с повишена опасност, неосигуряване на периодични технически прегледи на същите и липса на правоспособен персонал, който да ги обслужва;
- Необезопасяване чрез заземяване на машините и съоръженията в обектите за производство на боеприпаси, незаземени електросъоръжения в рудниците;

- Не се извършва ефективен контрол от преките ръководители относно използването от работещите на осигурените ЛПС;

Анализът на резултатите от извършените проверки показва, че през последните години се наблюдава положителна тенденция в посока изпълнение на нормативните изисквания за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд на работещите. В голяма част от проверените предприятия при отделни производства и работни места са подобрени условията на труд, свързани с микроклимата на работната среда и въвеждане на нови технологии, при които източниците на опасности за работещите са сведени до минимум. В резултат на проверките и дадените предписания редица работодатели предприеха действия за подобряване на условията на труд. Част от работодателите инвестираха във внедряването на нови съоръжения и работно оборудване и инсталации - внедрени са нови локални аспирационни уредби над източниците на отделяне на вредности, монтирани са нивомерни устройства на резервоарите за опасни химични вещества, монтирано е ново LED осветление, което значително подобрява осветеността на работните места през тъмните часове на денонощието.

Проверки на строителни обекти

Характерно за сектор „Строителство“ е сложната взаимообвързаност между участниците в строителния процес, възлагане на различни елементи от строителния процес на няколко по веригата подизпълнители и доставчици на услуги и елементи, което затруднява тяхното идентифициране и комуникацията при проверките, както и „размиване“ на задълженията на различните работодатели за осигуряване на подходящи условия на труд на наетите от тях лица. Не са единични случаите, при които, извършвайки проверка, инспекторите установяват на обекта строителни работници, които на практика не знаят кой всъщност се явява техен работодател. Това обстоятелство от своя страна създава значителни проблеми на контролните органи за идентифициране на работодателя, отговорен за допуснатите нарушения на трудовото законодателство, което възпрепятства своевременното прилагане на принудителни административни мерки и търсене на административнонаказателна отговорност.

Все по-често усещащата се липса на квалифицирана работна ръка принуждава работодателите от строителния бранш да занижават своите изисквания към наеманите строителни работници. Това, съчетано с нежеланието за инвестиции в безопасно работно оборудване и колективни средства за защита, както и прекалената самоувереност на работещите, подценяването на опасностите и неизползването на предоставените лични предпазни средства, води до тежки трудови инциденти в този сектор.

Изброеното по-горе традиционно определя едно от направленията в инспекционната дейност на ИА ГИТ, а именно: „Извършване на проверки относно осигуряване на здраве и безопасност при извършване на строително-монтажни работи (СМР)“.

Един от акцентите на тези проверки бяха предприетите мерки от страна на работодателя за защита живота и здравето на работещите, изпълняващи дейности, при които съществува опасност от падане от височина и по-специално обезопасеността на контурите на етажни плочи, технологичните отвори, стълбища, и шахти, обезопасеност на скелета и платформи (вкл. достъп, парапети, начин на оформяне на работните площадки на скелета и др.), контрол от страна на техническите ръководители и използване от страна на работещите на определените,

съгласно оценката на риска ЛПС, като мярка за контрол на съществуващите рискове на строителната площадка.

Друг акцент на проверките беше осигурената безопасност срещу удар от падащи предмети, което включва основно наличие на предпазни козирки, мрежи, бордови дъски в опасната зона около строежа и използваното работно оборудване.

Третият акцент по време на проверките на строителните обекти беше поставен върху мерките, които предприемат работодателите за обезопасяване на изкопи с дълбочина, по-голяма от 1,5 м, изразяващи се в наличие на подходящо укрепване на изкопа или друг вид еквивалентно обезопасяване, защитно ограждане и сигнализация на изкопите (вкл. през тъмната част от денонощието), наличие на безопасен достъп до изкопа, депониране на земна маса и строителни материали на безопасно разстояние от изкопа, спазване на безопасни разстояния между изкопа и работеща в близост строителна механизация и др.

През 2017 г. са извършени общо 5273 проверки на строителни обекти (*налице е ръст от 13 % спрямо 2016 г.*), при които са констатирани 27 761 бр. нарушения, като 18 750 бр. от тях са в областта на здравословните и безопасни условия на труд, 8544 бр. в областта на трудовите правоотношения и 466 бр. в областта на насърчаване на заетостта и трудовата миграция.

За отстраняване на констатираните нарушения и вредните последици от тях инспекторите по труда са приложили 26 082 принудителни административни мерки, от които поради висок риск от неспазване на изискванията за ЗБУТ са съставени 338 акта за спиране извършването на строителните и монтажни работи на обекти или на различни участъци от тях, както и на необезопасени машини или съоръжения. Поради непознаване правилата за безопасна работа и липса на необходимата правоспособност за извършваната работа са отстранени от работа 15 работници.

Съставени са 2561 акта за установяване на административни нарушения на работодатели и длъжностни лица (*в т.ч. 20 акта за създаване пречки на контролния орган*), от които 1163 бр. за нарушения на нормите за здравословните и безопасни условия на труд и 1340 бр. за нарушения на нормите в областта на трудовите правоотношения, 58 акта за нарушения в областта на насърчаването на заетостта и трудовата миграция. За неизпълнение в дадените срокове на приложените принудителни административни мерки инспекторите по труда са съставили 114 акта на работодатели.

Увеличаването на броя на строителните обекти в столицата води съответно до увеличаване необходимостта от работна ръка за извършване на СМР, която обаче е нискоквалифицирана в по-голямата си част. Заради недостига на строителни работници за тези обекти все повече работодатели са принудени да наемат работещи от други населени места, включително цели бригади от различни региони на България. Ниската образователна степен на наетите работници, липсващият или краткотраен опит, донякъде и сезонният характер на част от работата, както и незаинтересоваността им по отношение осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, възпрепятстват усилията на длъжностните лица за практическото прилагане на правилата за безопасност при работа на тези групи работници. В същото време тези обекти са с по-голям обем строително-монтажни работи, следователно и по-сложна организация по отношение съвместни действия на строители и подизпълнители, което води до увеличаване на риска за допускане на трудови злополуки. Това наложи, за поредна година, значителен инспекционен ресурс от Главна дирекция "Инспектиране на труда", ДИТ София, ДИТ Софийска област и ДИТ Перник да бъде насочен за извършване на проверки на строителните обекти на територията на Столична община през активния летен сезон за предприятията, извършващи строителни и монтажни работи, с цел превенция на травматизма при извършване на СМР. Като характерни и повтарящи се нарушения и проблеми по прилагане на трудовото законодателство на строителните обекти през годината в цялата страна могат да бъдат посочени:

- възложителят, който не се освобождава от отговорност по отношение на осигуряването на ЗБУТ, не изпълнява задължението си да изисква спазването на правилата и нормите за ЗБУТ от участниците в строителния процес – проектант и строител, а именно да изисква от тях да спазват правилата по безопасност и здраве по време на СМР;
- възложителят не спазва основните принципи за превантивност на безопасността и опазването на здравето съгласно Закон за здравословни и безопасни условия на труд /ЗЗБУТ/ при планиране, проектиране и подготовка на инвестиционния проект, като в много от случаите не възлагат на проектант да изготви план по безопасност и здраве /ПБЗ/, а прехвърлят това си задължение на строителя, особено при разрушаване на съществуващи сгради и съоръжения;
- проектантите в повечето от случаите не съобразяват плана по безопасност и здраве при работа с всички правила и норми за здравословни и безопасни условия на труд и не предвиждат мерки за безопасност или предвидените мерки са бланкетни и неприложими в реалните условия на изпълнение на строежа;
- строителният надзор, в качеството му на „консултант“, не изпълнява задължението да осъществява контрол относно спазване изискванията за здравословни и безопасни условия на труд в строителството;
- дейността на координаторите по безопасност и здраве на етапа на строителството е изключително формална. В голяма степен възложителят, чието задължение е да определи това лице, „преотстъпва“ това си задължение на строителя. В този случай координаторът до голяма степен е зависим от строителя, който му се явява и работодател, което възпрепятства добросъвестното изпълнение на задълженията му;
- споразуменията по отношение взаимната информираност и разпределение задълженията за осигуряване на здраве и безопасност между строителя и неговите подизпълнители са съвсем бланкетно разписани. Строителните дружества в повечето случаи имат сключени споразумения за осигуряване на ЗБУТ помежду си, но те са еднотипни, общи и неотнормирани към конкретните условия и видове СМР, които ще изпълняват отделните подизпълнители. Също така с напредване на строителството първоначалните условия се променят, без това да бъде отразено и в сключените споразумения;
- по формален начин се изготвя оценката на риска, която в масовия случаи е разработена единствено от служба по трудова медицина, с безкрайно изреждане на действащи наредби и текстове от тях, без никаква конкретика по отношение рисковете за съответния обект и конкретните дейности, изпълнявани в него;
- строителят не изпълнява задължението си да запознае работещите на строителния обект с оценката на риска и конкретните мероприятия, които е предвидил за неговото елиминиране или намаляване;
- допуска се използване на строителни скелета, на които не са монтирани среден парапет и бордова лента, необорудвани със стълба за слизане и качване, като най-често това нарушение се установява при използването на вече морално остарелия тип „тръбни скелета“, за които не е предвидено наличие на такива стълби и тогава строителните работници се качват и слизат по него, използвайки монтираните противовеетрови връзки или по други начини, които крият потенциален риск за падане от височина;
- използваните скелета не са монтирани по безопасен начин, гарантиращ тяхната стабилност и непозволяващ отместването им по време на тяхното използване /не са анкерирани/;
- състоянието на фасадните скелета не се проверява от техническия ръководител или бригадира непосредствено преди тяхната експлоатация;
- не се използват от работещите предоставените им лични предпазни средства в следствие липсата на контрол от длъжностните лица;

- не се оценява рискът при монтаж и демонтаж на фасадно скеле, което създава опасност за здравето и безопасността на работещите, като по този начин не са оценени в достатъчна степен работните процеси и работните места, както и други странични фактори, които могат да породят риск при работа;
- работната платформа на използваните скелета е с опасни пролуки между съставните ѝ части (най-често е с монтирани един или два броя талпи вместо необходимия брой за плътно заталпване).
- контурите и технологичните отвори в етажните плочи не се обезопасяват чрез здраво покритие, което да понесе съответното натоварване.
- не се отстраняват стърчащите краища на армировката, което създава предпоставки за наранявания на работещите.
- допуска се изкачване по кофража по време на монтажа му, както и стъпване и движение върху монтираните части от него без специални приспособления. Допуска се придвижване на хора и поставяне на други елементи и товари по недовършен и недостатъчно укрепен кофраж.
- не се обозначават работните места, където съществува опасност, със знаци и сигнали за безопасност и други.

От констатираните в сектор „Строителство“ 8544 бр. нарушения, свързани с трудовите правоотношения, 853 бр. са за работа на лица без трудови договори или без да са регистрирани в ТД на НАП. Констатиран са 1714 бр. нарушения по заплащането на труда, като 575 бр. от тях са свързани със забавяне изплащането на дължимите трудови възнаграждения на строителните работници. През 2017 г. работодателите от сектор „Строителство“ са забавили изплащането на трудови възнаграждения на своите работници в размер на 6 139 705 лв., като от тях, след намесата на контролните органи на ИА ГИТ са изплатени 3 644 656 лв., включващи задължения и от предишни периоди. Констатиран са и редица нарушения на работното време (525 бр.). Предвид голямата мобилност на строителните работници, които идват от различни райони на страната, самите те предпочитат да работят повече дни без почивка, за да имат възможността по-късно да ползват по-дълга такава, с цел посещение по родните си места. Предвид тези обстоятелства, при проверка тези работници не желаят да съдействат на инспекторите по труда за установяване на продължителността на работното време и почивките, като напускат обекта или отказват да попълват декларацията, в която реално да отразят отработените от тях дни.

За да отговори на описаните по-горе предизвикателства, през месец ноември 2017 г., Агенцията обучи четиридесет инспектори от цялата страна с цел повишаване на квалификацията им при осъществяване на контрол на строителни обекти. Обученията бяха организирани по проект, финансиран от Фонд „Условия на труд“ към Министерството на труда и социалната политика. Целта беше повишаване ефективността на ИА ГИТ при осъществяването на контролна дейност в един от най-рисковите сектори както по отношение на безопасността на труда, така и при спазване на регламентите, касаещи трудовите правоотношения – възникването им, работното време и почивките, заплащането на труда и т.н. По време на обученията бяха извършени реални проверки в строителни обекти на територията на Столична община, заедно с инспектори - наставници, проверяващи предприятията от сектора.

Проверките в предприятията от сектор „Строителство“ остават приоритет в дейността на ИА ГИТ и през 2018 г., като се има предвид и очакваното увеличение на обема на строителните и монтажни работи на територията на страната.

Трудов травматизъм

Трудовият травматизъм е един от критериите, по които Инспекцията по труда планира дейността си, съобразно ресурса, с който разполага. Още на етап планиране се акцентира върху обекти за контрол, които оказват съществено влияние върху травматизма. На национално ниво традиционно това са предприятията от икономическа дейност „Строителство“ и предприятия от други икономически дейности, определени като рискови, в т.ч. мини, кариери, предприятия за производство на боеприпаси и др. Допълнително всяка областна Дирекция „Инспекция по труда“ следи травматизма на областно ниво и планира проверки по този показател.

Анализът на травматизма през 2017 г. показва, че през годината се е увеличил броят на работещите, пострадали при трудови злополуки, спрямо предходната година. През 2017 г. в страната са регистрирани 2318 трудови злополуки на работното място, от тях 79 са с летален изход. През 2017 г. са изгубени 193 017 календарни дни в резултат на трудови злополуки.

Най-голям брой трудови злополуки са регистрирани в икономически дейности „Сухопътен транспорт“, „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“, „Държавно управление“, „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“, „Хуманно здравеопазване“, „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“, „Добив на метални руди“ и др. Броят на злополуките в икономическа дейност „Сухопътен транспорт“ е твърде голям в сравнение с другите икономически дейности, но следва да се има предвид, че голяма част от тях са в резултат на ПТП. Травматизмът е висок и в икономически дейности „Държавно управление“ и „Хуманно здравеопазване“, които в преобладаващата си част са от общ характер, предизвикани от подхлъзване, спъване и стъпване на криво.

Трудовият травматизъм в сектор „Строителство“ през 2017 г. е показателен за превантивния ефект на контролната дейност. Въпреки увеличението с около 1/3 на разгънатата строителна площ, през 2017 г. общият брой на трудовите злополуки на работното място при извършване на СРМ е намалял спрямо 2016 г. от 197 бр. на 175 бр. А смъртните трудови злополуки, свързани с условията на труд и процеса на работа е само с 1 повече и през 2017 г. броят им е 18. Едни от най-често срещаните причини за злополуки в сектор „Строителство“ са падане от височина, удар от падащи предмети и поражение от електрически ток.

През 2017 г. са извършени 3225 проверки в 2901 предприятия, оказващи съществено влияние върху нивото на трудовия травматизъм в страната. При извършване на проверките са обхванати, освен предприятия с висок трудов травматизъм, и редица други предприятия, регистрирали трудови злополуки през годината. Констатирани са общо 15 981 нарушения, като 8892 от тях са нарушения в областта на здравословните и безопасни условия на труд. За отстраняване на тези нарушения, инспекторите по труда са приложили 15 577 принудителни административни мерки, в т.ч. са спрени от експлоатация 57 бр. машини и съоръжения, застрашаващи живота и здравето на работещите.

Като цяло най-честите причини за възникване на трудови злополуки продължават да са:

- липса на качествен вътрешнофирмен контрол за спазване нормите за безопасност и здраве при работа;
- нарушаване на изискванията за безопасност при извършване на отделни работни операции;
- необезопасено работно оборудване;
- занижена трудова и технологична дисциплина;
- липса и неизползване на лични предпазни средства.

Резултатите от контролната дейност показват, че в проверените предприятия работодателите са коригирали политиката си по отношение на осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, създали са по-добра организация и са взели мерки за повишаване степента на обезопасяване на работните места.

Провеждат се извънредни инструктажи за разясняване и анализиране причините за злополуките и оповестяване на мерките за недопускане на такива случаи.

Не са малко случаите, в които работещият съзнава, че работата е опасна, но трябва да реши дилемата дали да се възползва от правата си и да откаже да я извърши, с вероятни негативни последици за него, или да работи с надеждата, че нищо лошо няма да му се случи. Този избор понякога е с фатални последици. В други случаи обаче е налице подценяване от страна на работещите на съществуващите рискове или надценяване на собствените възможности да ги избегнат. За намаляване на трудовия травматизъм е необходимо да се положат усилия както от работодателите, така и от работещите, като, освен по обезопасяване на работните места и процеси, се работи в посока към непрекъснато подобряване културата на работниците да спазват правилата за безопасност, да се провеждат обучения по правилата за безопасна работа, да се спазват физиологичните норми на труд и почивка.

Нарушения по осъществяване на трудовите правоотношения

При извършените през 2017 г. 45 645 проверки са установени общо 96 426 нарушения на нормите, регулиращи възникването, изменението, изпълнението и прекратяването на трудовите правоотношения.

И през отчетния период се запазва тенденцията, установила се през последните години, а именно: в големите предприятия от всички икономически дейности трудовите правоотношения възникват и се осъществяват в съответствие с разпоредбите на Кодекса на труда (КТ) и нормативните актове по неговото прилагане. Значително по-често се установяват нарушения на нормите, регулиращи трудовите правоотношения в микро- и малки предприятия, особено в тези, в които се извършва проверка за първи път.

Основни причини за допускане на нарушения в малките и средни предприятия са липсата на добре подготвени кадри в областта на човешките ресурси, възлагане на тези функции на външни изпълнители (най-често счетоводни къщи), липсата на финансови средства, стремеж да се осигури рентабилност на предприятието, като се спестят разходи за осигуровки.

Най-много нарушения по осъществяване на трудови правоотношения са установени в икономически дейности (ИД) „Търговия на дребно“ – 20 994 бр. (21,77 % от общия брой констатирани нарушения по трудови правоотношения); „Ресторантьорство“ – 15 243 бр. (15,81 % от общия брой констатирани нарушения по трудови правоотношения); „Растениевъдство, животновъдство и лов“ – 6062 бр. (6,29 %); „Строителство на сгради“ – 4968 бр. (5,15 %); „Сухопътен транспорт“ – 4722 бр. (4,90 %); „Производство на хранителни продукти“ – 3750 бр. (3,89 %); „Търговия на едро“ – 3744 бр. (3,88 %); „Хотелиерство“ – 2972 бр. (3,08 %); „Специализирани строителни дейности“ – 2757 бр. (2,86 %); „Производство на облекло“ – 2587 бр. (2,68 %); „Дейности по охрана и разследване“ – 2364 бр. (2,45 %); „Образование“ – 2364 (2,45 %).

Констатираните в областта на осъществяване на трудовите правоотношения нарушения се разпределят както следва:

- нарушения по заплащане на труда са 22 012 бр., което е 22,8 % от общия брой констатирани нарушения по осъществяване на трудови правоотношения;
- нарушения на разпоредбите, уреждащи спазването на работното време, почивките и отпуските – 17 962 бр., 18,6 % от общия брой нарушения по осъществяване на трудовите правоотношения;

- нарушения, свързани с възникването на трудовите правоотношения - 15 953 бр., 15,5% от общия брой нарушения по осъществяване на трудовите правоотношения;

- нарушения на разпоредбите по предоставяне на документи по трудови правоотношения – 10 997 бр., 11,4% от общия брой нарушения по осъществяване на трудовите правоотношения;

- нарушения на разпоредбите, свързани със специалната закрила на работниците и служителите с намалена работоспособност – 2470, 2,5% от общия брой нарушения по осъществяване на трудовите правоотношения.

И през 2017 г., както и през 2016 г., на първо място по брой се нареждат нарушенията по **заплащане на труда**.

През отчетния период най-много нарушения по заплащането на труда са констатирани в предприятията от следните икономически дейности „Търговия на дребно“ – 4341 бр. (19,72 % от общия брой нарушения по заплащането), „Ресторантьорство“ – 2947 бр. (13,39 %), „Растениевъдство, животновъдство и лов“ – 1223 бр. (5,56 %), „Сухопътен транспорт“ – 1221 бр. (5,55 %), „Търговия на едро“ – 944 бр. (4,29%), „Дейности по охрана и разследване“ – 928 бр. (4,22 %) и „Строителство“ – 903 броя (4,10 %).

Най-често срещаните нарушения, свързани със заплащането на труда, са: неначисляване и неизплащане на допълнително възнаграждение за трудов стаж и професионален опит, неизплащане с увеличение на положен нощен и извънреден труд, неизплащане на допълнително възнаграждение за работа на официални празници, липса на вътрешни актове по организация на работната заплата и непълноти в тяхното съдържание. Въпреки овладяването на проблема със забавяне изплащането на възнагражденията в резултат както на засиления контрол, така и на подобряването на икономическата ситуация в страната, и през 2017 г. все още има предприятия, които забавят изплащането на трудовите възнаграждения. Запазва се тенденцията част от работодателите да не изплащат последните трудови възнаграждения и обезщетения на работниците и служителите при прекратяване на трудовото правоотношение. Често при извършените проверки се установява неизплащане или забавяне на изплащането на трудови възнаграждения повече от два месеца. Констатирани са случаи, при които във Вътрешните правила за работната заплата в предприятието не са посочени условията, при които се зачита сходният характер на работата, длъжността или професията във връзка с реда и начина за определяне продължителността на трудовия стаж и професионалния опит, за които се изплаща допълнително трудово възнаграждение.

При извършване на проверки в предприятия, които вече са били проверявани от Инспекцията по труда, се установява по-малък брой нарушения, свързани със заплащане на дължимото основно трудово възнаграждение и допълнителните трудови възнаграждения с постоянен характер, освен в случаите на обективна невъзможност за изплащане на същите.

През отчетния период продължава тенденцията от предходни години на случаи на работодатели, които не са изплатили заплати на работниците и служителите, да сменят собствеността си, като новият собственик е безимотно или безработно лице, което няма познания в областта на трудовото законодателство и не съдейства за разрешаване на проблемите с неизплатени заплати. Очаква се през 2018 г. този проблем да бъде овладян в резултат на приетите в края на 2017 г. законодателни промени, съгласно които предприятие или дял от него може да се прехвърли, след като отчуждителят декларира изплащане на всички дължимите трудови възнаграждения, обезщетения и задължителни осигурителни вноски на работниците и служителите.

Очаква се през 2018 г. проблемите, свързани с изплащане на трудовите възнаграждения да се повлияят положително и след влизането в сила на законодателни промени, овластяващи Инспекцията по труда да инициира

производство по несъстоятелност на работодател при изискуеми неизплатени трудови възнаграждения за повече от 2 месеца към най-малко 1/3 от работниците и служителите (промяната влезе в сила от 31.03.2018 г.).

През 2018 г. продължава да съществува трудно установимата практика на нерегламентирано заплащане на труда (заплащане на суми над договорените в трудовите договори без документиране, т. нар. „пари в плик“). Този вид нарушения са трудно доказуеми поради обстоятелството, че от тях са заинтересовани и работодателят, и работникът, тъй като избягват плащането на осигуровки и/или данъци.

През 2017 г. на второ място по брой се нареждат констатираните нарушения на разпоредбите, уреждащи спазването **на работното време, почивките и отпуските**. Най-много нарушения от този вид са установени в предприятията от икономически дейности „Търговия на дребно“ – 4450 бр. (24,77 % от общия брой нарушения по спазването на работното време, почивките и отпуските), „Ресторантьорство“ – 3526 бр. (19,63 %), „Сухопътен транспорт“ – 1205 бр. (6,71 %), „Растениевъдство“ – 1035 бр. (5,76 %), „Производство на хранителни продукти“ – 710 бр. (3,95%), „Хотелиерство“ – 684 бр. (3,81 %), „Търговия на едро“ – 665 бр. (3,70 %).

Нарушенията на разпоредбите на КТ, уреждащи работното време, почивките и отпуските в повечето случаи са свързани с неспазване от страна на работодателите на изискванията за установяване на разпределението на работното време в правилника за вътрешния трудов ред, да държат в обектите на разположение на контролните органи екземпляр от правилника за вътрешния трудов ред и документи, свързани с разпределението на работното време, в т.ч.: поименни графици за работа за периода, за който е установено сумираното изчисляване на работното време; заповеди за въведено сумирано изчисляване на работното време; заповеди за полагане на извънреден труд. В икономическите дейности: „Търговия на дребно“ и „Ресторантьорство“ често не се спазват междудневната и седмичната почивка.

При въведено сумирано изчисляване на работното време често срещани нарушения са работодателите да допускат работещите при сумирано отчитане на работното време да полагат труд повече от 12 часа на работна смяна, да не превръщат отработените нощни часове в дневни с коефициент, равен на отношението между нормалната продължителност на дневното и нощното работно време, установени за подневно отчитане на работното време за съответното работно място, да не спазват междудневната и седмичната почивка, да не съхраняват утвърдените поименни графици за периода на сумираното отчитане на работното време най-малко 3 години след края на периода. През последните години масово в предприятията от икономическа дейност „Търговия на дребно“ и „Ресторантьорство“ се прилага сумирано изчисляване на работното време. Именно при тях са констатирани най-голям брой нарушения, свързани с работното време и почивките.

На трето място през 2017 г. по брой се нареждат нарушенията, свързани с **възникването на трудовите правоотношения**. Икономическите дейности, в които са установени най-много нарушения по възникването на трудовите правоотношения, са „Търговия на дребно“ – 2866 бр., „Ресторантьорство“ – 2210 бр., „Строителство“ – 1347 бр., „Растениевъдство, животновъдство и лов“ – 1251 бр., „Образование“ – 838 бр., „Специализирани строителни дейности“ – 712 бр., „Сухопътен транспорт“ – 664 бр. Такива нарушения са констатирани и в икономически дейности „Производство на хранителни продукти“, „Търговия на едро“, „Хотелиерство“, „Производство на облекло“.

През отчетния период се запазва тенденцията, установена през последните години, най-голям дял от този вид нарушения да имат тези, свързани с непълноти в съдържанието на трудовите договори – 7465 бр. (46,79 % от общия брой нарушения по възникването на ТПО). Продължава сключването на трудови договори, които нямат необходимото съдържание (реквизити), съгласно изискванията на Кодекса на труда. Най-често липсващите реквизити са размер на основен платен годишен отпуск,

еднакъв срок на предизвестие за двете страни, допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер, периодичност на изплащане на трудовото възнаграждение.

Констатираните през 2017 г. нарушения, свързани с работа на лица без сключени писмени трудови договори и неизпълнение на задължението на работодателя да подава в 3-дневен срок от сключване или изменение на трудовия договор, или в 7-дневен срок от неговото прекратяване, уведомление за това до съответната ТД на НАП, през 2017 г., са 3149 бр. Най-често са установени случаи на предоставяне на работна сила без сключени писмени трудови договори за лица, извършващи строително-монтажни работи, както и за лица, работещи в ресторанти, заведения за бързо хранене, пекарни, търговски обекти (малки магазини, павилиони и др.) и в растениевъдството. Проблем при извършването на проверките е отказът на голяма част от заварените на работа лица да попълват декларации във връзка с условията, при които полагат труд.

И през отчетния период е установено, че немалка част от работодателите сключват граждански договори с лица, които работят с определено работно място и срещу определено заплащане, чрез които се прикриват трудови правоотношения, в нарушение на нормата на чл. 1, ал. 2 от КТ.

През 2017 г. са констатирани 95 нарушения, свързани с приемане на работа на непълнолетни лица без разрешения от инспекцията по труда. Традиционно, най-много от тези нарушения са констатирани в икономически дейности: „Ресторантьорство“; „Търговия на дребно“ и „Хотелиерство“, където работят и най-много непълнолетни.

На четвърто място през 2017 г. са констатираните нарушения на **разпоредбите по предоставяне на документи по трудови правоотношения**. Най-много нарушения от този вид са констатирани в ИД „Търговия на дребно“ – 2757 бр.; „Ресторантьорство“ – 1752 бр.; „Растениевъдство“ – 717 бр.; „Строителство“ – 533 бр.; „Търговия на едро“ – 489 бр.

Най-често констатираните нарушения са свързани с невръчване на длъжностна характеристика при сключване на трудовия договор, неоформяне и невръчване своевременно на трудовата книжка при прекратяване на трудовия договор, непредоставяне от страна на работодателя на работника или служителя на документи, свързани с трудовото правоотношение, като извлечения от ведомостите за заплати.

Данните от осъществения контрол по спазване на **разпоредбите, свързани със специалната закрила на работниците и служителите с намалена работоспособност**, в които се включват както нарушенията на Кодекса на труда, така и тези на Закона за интеграция на хората с увреждания, показват, че през 2017 г. тези нарушения зачестяват.

Нарушения по спазване на законодателството за насърчаване на заетостта, трудовата мобилност и трудовата миграция.

С цел гарантиране на засилен контрол относно трудовата миграция и трудовата мобилност, в Плана за дейността на ИА ГИТ през 2017 г. в Програма 1 „Инспектиране на предприятия от всички икономически дейности за гарантиране спазване законодателството в областта на труда и заетостта“, бяха планирани мерки относно законосъобразно осъществяване на посредническа дейност, законосъобразното осъществяване на дейност от предприятия, които осигуряват временна работа, законосъобразното командироване в рамките на предоставяне на услуги.

Проверки по законосъобразното осъществяване на посредническа дейност по наемане на работа.

През 2017 г. са извършени общо 152 проверки относно законосъобразното осъществяване на посредническа дейност по наемане на работа. Проверени са 139 предприятия. Констатирани са общо 464 бр. нарушения, от които 166 бр. са нарушения на законодателството, пряко регламентиращо извършването на посредническа дейност. В 8 случая е установено извършване на посредническа дейност без регистрация в Агенция по заетостта. Най-често срещаните нарушения при извършване на посредническа дейност по наемане на работа са: незаконосъобразно събиране на парични суми от посредника за предоставените услуги по информиране и консултиране за започване на работа в чужбина; предоставяне на услуги по наемане на работа в чужбина, без сключени посреднически договори между търсещите работа лица и посредника; нарушения на законодателство по отношение на сключените посреднически договори с чуждестранни работодатели; липса на електронен регистър на търсещите и устроени на работа лица в електронната база данни на Агенция по заетостта и др.

С цел осъществяване на по-ефективен контрол, ИА „Главна инспекция по труда“ и Агенцията по заетостта, която извършва регистрацията на фирмите посредници, си сътрудничат активно и осъществяват постоянен обмен на данни, за да бъдат същите идентифицирани по-бързо и обхванати своевременно от контрола. По данни на Агенцията по заетостта през 2017 г. продължава тенденцията към постепенно увеличение броя на регистрираните посредници по наемане на работа, като са издадени общо 236 удостоверения за регистрация за извършване на посредническа дейност, в това число: за Република България – 134, за други държави – 84, за морски специалисти – 18. Ръстът на регистрираните фирми посредници е индикация за постепенно изсветляване на фирмите, които извършват посредническа дейност.

Постановени са 15 решения за отказ на регистрация за извършване на посредническа дейност. От тях заради установени от Инспекцията по труда нарушения, които са основание за прекратяване на регистрацията, е прекратена регистрацията на 4 фирми посредници. Към 31.12.2017 г. с валидна регистрация за извършване на посредническа дейност са общо 648 фирми посредници.

Контрол на дейността на предприятия, които осигуряват временна работа (ПОВР), и на предприятия ползватели (ПП)

За периода 01.01.2017 г. – 31.12.2017 г. ИА ГИТ във връзка с осъществяване контрол върху изпращането на работа са извършени 175 бр. проверки на ПОВР и ПП, с обхват на работници в предприятията – 33 578.

Констатирани са 731 нарушения (шест от тях за неизпълнени предписания от предходни проверки). В областта на здравословните и безопасни условия на труд са установени 148 бр. нарушение. В областта на трудовоправните отношения установените нарушения са 419 бр. Нарушенията в областта на насърчаване на заетостта, трудовата миграция и трудовата мобилност са 164 бр.

Според резултатите от контрола, проверяваните ПОВР изпращат работници съответно към над 250 български предприятия и към 76 предприятия ползватели в чужбина /Франция, Белгия, Холандия, Великобритания, Италия, Румъния, Р Косово, Унгария и др./.

За отстраняване на нарушенията са приложени 709 бр. принудителни административни мерки и са съставени 43 бр. акта за установяване на административно нарушение.

Най-честите нарушения, свързани с дейността на ПВОР, са: сключване на трудови договори с размер на трудовото възнаграждение по-нисък от минималната работна заплата на приемащата страна; сключване на трудови договори, в които не са посочени условията за полагане на извънреден и нощен труд и размерът на заплащането им, продължителността на работния ден и на работната седмица, на дневната, междудневната и на седмичната почивка, дните на официалните празници, размерът на платения годишен отпуск и др. в приемащата държава.

Нарушения, допускани от предприятията ползватели: запазва се тенденцията от предходните години предприятията ползватели да не изпълняват своите задължения към работниците, изпратени от ПВОР, във връзка с осигуряване на здравословни условия на труд; не се оценява рискът на длъжностите, на които работят лицата, изпратени от ПВОР; не се извършват или не се документират инструктаж по безопасност и здраве при работа; не се отчита работното време; не се уведомява ПВОР за условията на труд на собствените работници и служители, заемащи същата или сходна длъжност с оглед осигуряване на същите условия на труд и за временните работници и др.

По данни на Агенцията по заетостта през 2017 г. са издадени 42 удостоверения за регистрация на предприятия, които осигуряват временна работа. Няма прекратена регистрация заради установени нарушения, които са основание за прекратяването ѝ. Към 31.12.2017 г. с валидна регистрация са 151 предприятия за осигуряване на временна работа.

Извършване на проверки на работодатели, които командирова и изпращат работници и служители в рамките на предоставяне на услуги в държави-членки на ЕС, в т.ч. и чрез предприятия, осигуряващи временна работа.

Със Закона за изменение и допълнение на Кодекса на труда, обн., ДВ, бр. 105 от 2016 г., и с Постановление № 382 от 29.12.2016 г., с което Министерският съвет прие Наредбата за условията и реда за командироване и изпращане на работници и служители в рамките на предоставяне на услуги (Наредба за командироването и изпращането), в националното законодателство бяха въведени изискванията на Директива 96/71/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 1996 г. относно командироването на работници в рамките на предоставянето на услуги, ОВ, L 18/1 от 21 януари 1997 г. и Директива 2014/67/ЕС за осигуряване на нейното изпълнение. Приложното поле на Директива 96/71/ЕО е въведено в националното законодателство с разпоредбите на чл. 121а, ал. 1-3 от КТ.

По данни от системата на ИА ГИТ, през 2017 г. са извършени общо 530 проверки във връзка със законосъобразното командироване на български граждани в чужбина в рамките на предоставяне на услуги. Общият брой констатиран нарушения при тях са 2781 бр., за отстраняването на които са приложени 2612 принудителни административни мерки. Съставени са 196 акта за установяване на административно нарушение.

При командироване на работници в рамките на предоставяне на услуги нарушенията се отнасят до недоговаряне между работодателя и работниците на минимални ставки на заплащане, установени за същата или сходна работа в приемащата страна, или до забавяне или неизплащане на дължимото трудово възнаграждение при командироване.

Проблемите при осъществяване на контролната дейност, насочена към трудовата миграция и трудовата мобилност, създават следните фактори: Често

фирмите са регистрирани в България от чуждестранни лица или от българи, които не пребиват на територията на страната и трудно се осъществява контакт с работодателя или упълномощено лице; нарушенията са извършени на територията на друга държава и ИА ГИТ няма правомощия да осъществи контрол; работниците и служителите не съдействат на контролните органи, тъй като, дори да не получават минималното заплащане в приемащата държава, са доволни от възнагражденията си.

Контрол по спазване на законодателството в областта на Закона за държавния служител.

През 2017 г. са извършени 38 проверки по спазване на законодателството, свързано с държавната служба, като са проверени централни и териториални структури на администрацията.

Най-висок е относителният дял на нарушенията, свързани с оценяване на изпълнението на длъжността на държавните служители - 32 бр. На второ място са нарушенията, свързани с документите по изпълнение на държавната служба - 24 бр., следвани от нарушенията, свързани със заплащането на държавните служители - 10 бр., отпуските на държавните служители - 6 бр., с повишаването в ранг - 6 бр.

Най-често срещани нарушения по спазване на законодателството, свързано с държавната служба, са:

- не се вписва датата на провеждане на междинната среща във формуляра за оценка на изпълнението;
- предаване от оценяващия ръководител на формуляра за годишна оценка на изпълнението на длъжността (след проведена заключителна среща) на контролиращия ръководител преди изтичане на 7-дневния срок за възражение;
- незаплащане на положения от държавните служители извънреден труд в почивни дни;
- незаплащане с увеличение на положения труд на официален празник;
- служебните досиета не са комплектувани с попълнени и подписани формуляри за оценка на изпълнението на съответната длъжност;
- не са извършени необходимите вписвания в служебните книжки на държавните служители;
- в служебните досиета на държавните служители не се отразяват отпуските и други.

От извършените проверки през отчетния период се налага изводът, че се запазва тенденцията, установена през последните години, в проверяваните държавни институции като правило да се спазват законовите изисквания на ЗДСл и нормативните актове по прилагането му. Нарушенията или пропуските се дължат по-скоро на индивидуална некомпетентност на служителите или неотчитане на едно или друго ново изискване на законодателството.

И през отчетния период продължи практиката, установена през годините, при осъществяване на инспекционната дейност от страна на контролните органи да се провеждат консултативни срещи с органите по назначаване, както и с ръководителите на звена „Човешки ресурси“, което води до положителни резултати, свързани със спазване на законодателството по държавната служба.

През 2017 г. в ИА ГИТ са постъпили голям брой запитвания от граждани и администрации във връзка с прилагане разпоредбите на Закона за държавния служител. По-голяма част от запитванията са свързани с условията и реда за оценяване изпълнението на служителите в държавната администрация, назначения и определяне на длъжности, изменение на служебни правоотношения и изплащане на обезщетения.

Административнонаказателна отговорност.

През 2017 г., както и през 2016 г., търсенето на административнонаказателна отговорност от лица, които нарушават нормативните разпоредби на трудовото законодателство, законодателството свързано с изпълнението на държавната служба и на законодателството, свързано със заетостта и трудовата миграция и мобилност, бе една от формите за въздействие за отстраняване на нарушенията и средство за принуда да се спазват изискванията на нормативните актове.

През 2017 г. са съставени 10 732 акта за установени административни нарушения (АУАН), при 9205 през 2016 г. Ръстът е в резултат на усилията на Инспекцията по труда периодично да анализира резултатите от контролната дейност и ограниченият човешки ресурс да се насочва към най-рисковите по отношение прилагането на трудовото законодателство икономически дейности и обекти на контрол.

Най-много АУАН са съставени в предприятия от икономически дейности „Строителство“ – 1722 бр., „Ресторантьорство“ – 1597 бр., „Търговия на дребно“ – 1024 бр., „Специализирани строителни дейности“ – 636 бр., „Растениевъдство“ – 544 бр., „Сухопътен транспорт“ – 411 бр., „Производство на хранителни продукти“ – 406 бр.

От съставените през 2017 г. актове за административни нарушения, 1166 АУАН са съставени на работодатели, които не са изпълнили в срок дадените от контролните органи задължителни предписания, за пречки на контролните органи да осъществят правомощия си са съставени 158 АУАН.

Съставените актове за нарушения на правните норми се разпределят както следва:

- за нарушения на норми, регламентиращи осигуряването на ЗБУТ – 2438 бр., като 156 от тях са за неизпълнени предписания;
- за нарушения на норми, регламентиращи трудовите правоотношения – 7853 бр., като 1007 от тях са за неизпълнени предписания;
- за нарушения на норми на ЗНЗ – 441 бр., като 3 от тях са за неизпълнени предписания.

През 2017 г. са издадени 10 273 наказателни постановления. През годината са влезли в сила 9335 бр. НП, като сумата на санкциите от тях е 13 518 245 лв. През 2016 г. сумата на санкциите по влезли в сила НП е 9 656 955 лв.

Решени искания и сигнали от граждани, ведомства и синдикални организации.

През 2017 г. са разгледани и решени всички постъпили искания и сигнали от граждани за допуснати нарушения на трудовото законодателство, законодателството, регламентиращо трудовата миграция и трудовата мобилност и законодателството по изпълнение на държавната служба.

През 2017 г. в ИА ГИТ са постъпили 27 237 искания и сигнали от граждани, ведомства, предприятия, ръководители на инспекторати в административните структури, от синдикални организации на национално и регионално ниво. От тях 15 433 искания са за издаване на удостоверения по ЗОП.

В сигналите най-често са сочени нарушения за неизплатени трудови възнаграждения и обезщетения на работещите, полагането на извънреден труд, неспазване от страна на работодателя на почивките по време на работа, междудневните и седмичните такива, както и други нарушения по заплащането на труда и дължимите допълнителни трудови възнаграждения с постоянен характер,

отказ на работодателя да оформи необходимите документи при прекратяване на трудовият договор, както и да предостави документи, изискани от работника след прекратяване на трудовото правоотношение, невписване своевременно на настъпило изменение по прекратяване на трудовото правоотношение в трудовата книжка. Често в сигналите лицата изразяват несъгласието си с посоченото основание от работодателя при прекратяване на трудовия договор. През последната година зачестиха сигнали, свързани с командироването на български граждани в чужбина. Има и случаи, в които недобросъвестни работници се обръщат към Инспекцията по труда, с оглед търсене на административнонаказателна отговорност от работодателите за възникнали конфликти между тях на личностна основа.

По време на проверките до голяма степен се решават възникналите трудови спорове. Наблюдава се нагласа от страна на работодателите да направят в някои случаи и компромиси, за да се удовлетворят исканията на работника.

В случай, че поставените въпроси в сигналите не са от компетентността на Инспекцията по труда, работниците и служителите се информират към кой орган следва да се отнесат.

Сред най-често срещаните затруднения при решаване на постъпилите сигнали са: несвоевременно подаден сигнал (работа без писмен трудов договор през определен минал период; неизплатени трудови възнаграждения за положен извънреден труд след прекратяване на трудовите правоотношения); невъзможност да бъде открит работодателят (дружеството е с променен адрес на управление и управител, преустановило дейността си) и др. Търсенето на съдействие от други органи в такива случаи увеличава необходимото време за приключване на проверката и съответно за решаване на проблема в законоустановения срок.); нежелание за съдействие от страна на проверявания работодател (умишлено забавяне на проверката); нежелание за съдействие от страна на работниците в проверявания обект поради страх от неблагоприятни последици за тях; подаване на сигнал по несъществуващ проблем или от несъществуващ работник (най-често от освободени вече работници и служители, конкурентни дружества и др.). Независимо от описаните по-горе проблеми, при осъществяване на проверките в по-голяма част от случаите претенциите на подателите на сигналите са удовлетворени в законоустановения срок.

Голяма част от постъпилите искания касаят работното време, което налага извършване на няколко проверки в обекта.

Пречки създават и работодателите, които не се явяват на посочените дати в изпратените им призовки и удължават времето за извършване на проверката. Друг проблем с изключителна важност е, когато работодателите не могат да бъдат открити на декларираните адреси, губи се много инспекционно време за издирването им, търсят се и на други адреси, свързано е с продължителна кореспонденция, писма до ОД на МВР за съдействие, до изчерпване на всички законови механизми за осъществяване на контакт.

Разрешителни режими

През 2017 г. от Дирекциите „Инспекция по труда“ са поискани 625 разрешения за уволнение на работници и служители, ползващи специална закрила по чл. 333 от КТ и са дадени 314 предварителни съгласия по реда на посочения нормативен текст.

Поискани са общо 7240 разрешения за наемане на работа по трудови правоотношения на лица до 18 години. Дадени са общо 6938 разрешения за наемане на работа на лица до 18 години, като 144 разрешения са дадени за наемане на лица до 16 години и 6794 – за наемане на работа на лица, навършили 16-годишна възраст.

През годината ИА ГИТ е дала 13 разрешения за провеждане на курсове за придобиване на различни видове правоспособност, изисквана за работа с взривни

материали. Агенцията е дала осем разрешения за проектиране на специални взривни работи, 529 разрешения за извършване на специални взривни работи и 259 разрешения за извършване на технологични взривни работи.

Вътрешен контрол в ИА ГИТ

Основната функция на отдел „Контрол на инспекционната дейност“ (КИД) е разглеждане на постъпили сигнали, в които подателите им изразяват недоволство от действията на контролния орган при извършени проверки по подадени от тях предходни сигнали за нарушения на трудовото законодателство и дадените им в тази връзка отговори. Сигналите се разглеждат по реда на чл. 107, ал. 4 от АПК, като се изискват преписките ведно с всички събрани в хода на проверката доказателства. При изясняване на случаите и вземане на решение се осъществява и контрол по законосъобразност и целесъобразност на прилаганите от контролните органи ПАМ и спазване на вътрешните указания, процедури и правила от страна на дирекциите, срещу които е подаденият сигнал, при осъществяваната от тях контролна дейност.

През 2017 г. в отдел КИД са образувани 161 административни производства. По 63 сигнала са образувани административни производства по реда на чл. 107 от АПК, от които 18 сигнала са за незаконни или неправомерни действия или бездействия, 33 са за нарушаване на служебните задължения и на Кодекса за поведение на служителите в държавната администрация, 12 са за нарушаване на Вътрешните правила за организацията на работата.

По отношение на подадени сигнали (чл. 107, ал. 4 от АПК) бе констатирано, че по-голяма част от тях са такива, касаещи неудовлетвореност на жалбоподателите от действията на инспекторите по труда и от отговорите на Дирекции „Инспекция по труда“. Сигналите са във връзка с подадени от лицата искания за отстраняване на допуснати спрямо тях нарушения на трудовото законодателство от работодатели, касаещи основно въпроси за неизплатени трудови възнаграждения и обезщетения, нарушения на нормите, свързани с работното време, неоформени документи при прекратяване на трудовото правоотношение и незаконното им уволнение. В голяма част от сигналите се твърди за тенденциозност при извършване на проверките и толериране на работодателите за сметка на работниците.

След изясняване на фактите и обстоятелствата по случаите и обсъждане на обясненията и възраженията на заинтересованите лица е установено, че повечето от постъпилите в отдел КИД сигнали са неоснователни, но има случаи на констатирани пропуски от страна на контролните органи при осъществения контрол. Пропуските основно се изразяват в:

- неправилно установена фактическа обстановка при наличие на безспорни доказателства;
- непълнота на доказателствата – несъбрани всички относими и допустими доказателства за изясняване на случая;
- непълнота на отговори – непроизнасяне по всички поставени въпроси в исканията.

При констатирани пропуски са взети незабавни мерки за отстраняване на допуснатите нарушения или нецелесъобразни действия, за което подателите на сигналите са уведомени. На основание чл. 122 от АПК е разпоредено извършването на нови проверки за събирането на всички относими и допустими доказателства, които са от значение за изясняване на изложеното в сигналите. Предприети са действия за преустановяване на подобна практика в дейността на Инспекцията по труда при извършвания контрол по спазване на трудовото законодателство.

Съгласно разпоредбата на чл. 111, ал. 4 от Административнопроцесуалния кодекс, по анонимни сигнали не се образува производство, но независимо от това служители от отдел КИД отговорно и задълбочено се запознават с всички получени писма и сигнали на граждани и се предприемат действия в рамките на предвиденото от закона.

През 2017 г. в ИА ГИТ са постъпили и разгледани общо 55 заявления за достъп до обществена информация, от които 45 заявления от български граждани, от чужденец – 1 брой, от юридически лица и еднолични търговци – 4 броя, и от неправителствени организации – 5 заявления. Заявленията са разгледани и до подателите са изпратени отговори.

През 2017 г. в ИА ГИТ са разгледани общо 84 обжалвани по административен ред индивидуални административни актове с 211 бр. приложени принудителни административни мерки. Отменените принудителни административни мерки са 26 броя.

През годината са изготвени обобщени доклади за допуснатите от контролните органи на ИА ГИТ през първо, второ и трето тримесечия на годината правни и технически грешки при оформяне на обжалваните по административен ред ПАМ, довели до тяхната отмяна. В доклада са направени препоръки за преустановяването на установените пропуски и нарушения, както и за унифициране на дейността на инспекторите по труда по прилагането на ПАМ. Изготвен е Годишен доклад за 2017 г., съдържащ констатациите и препоръките за подобряване на дейността по прилагане на ПАМ и преценка на ефекта от приложените през годината коригиращи мерки. Докладите са публикувани във вътрешния сайт на Агенцията.

Изготвени са 2 доклада за първо и второ полугодие на 2017 г., съдържащи анализ на основанията за отмяна на наказателните постановления. Анализирани са всички отменени наказателни постановления за посочения период, установена е причината за отмяна, тенденциите на съдебната практика по прилагане на трудовото законодателство по оспорване на наказателните постановления и са дадени препоръки за отстраняване на причините, довели до отмяна на наказателните постановления.

През отчетния период служителите от отдела са извършили 4 броя тематични одита на дейността на ДИТ Бургас; ДИТ Габрово; ДИТ Кюстендил и ДИТ Софийска област. За извършените одити са изготвени доклади с конкретни препоръки за подобряване на дейността.

Отдел КИД обобщава информацията от получените всяко тримесечие доклади от директорите на ДИТ за осъществения от тях мониторинг и за предприетите от тях действия за превенция и противодействие на корупционни практики и поведение на служителите в съответната дирекция, както и техни предложения за превенция и противодействие на корупционни практики и поведение.

Взаимодействие с други държавни контролни органи и социални партньори

През изминалата 2017 г. бяха извършени 1146 бр. проверки съвместно с други държавни контролни органи, като традиционно най-голям брой проверки бяха реализирани с представителите на МВР – 606 бр., НАП – 290 бр. и НОИ – 280 бр., в икономически дейности „Ресторантьорство“, „Строителство“, „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“, „Растениевъдство“ и др.

Органите на МВР продължиха да съдействат на Инспекцията по труда при невъзможност да бъде установен контакт, в случаите, когато лица - „собственици“ на закупени от тях предприятия със задължения, не могат да бъдат призовани за извършване на проверка. Съдействие оказваха и при съмнения относно укриването на работещи по време на проверките, и при други груби нарушения на трудовото

законодателство. Представителите на МВР помагат и за установяване самоличността на работещите, както и за повишаване желанието за оказване на съдействие от страна на проверяваните. Съвместни проверки между двете институции през изминалата година се извършиха и на рисковите обекти, на които се съхраняват опасни взривни вещества. С представители на Служба КОС се извършиха проверки по предварително утвърден „График за проверки на обектите, извършващи дейности с взривни материали за граждански цели и пиротехнически изделия на територията на Р България“.

При проверки, извършени съвместно с представители на НАП, традиционно най-голям дял имат тези за нарушения, свързани с неизплатени трудови възнаграждения и невнесени социални осигуровки, както и за нарушения на работното време, особено през летните месеци в сезонните туристически обекти в курортните комплекси. Продължава практиката някои от работодателите да прибегват до сключването на трудови договори с работниците за непълно работно време, с всички произтичащи от това вредни последици по отношение: осигуровки, обезщетения по КТ при прекратяване на договора, ползване на платен годишен отпуск или отпуск за временна неработоспособност и др.

При извършените съвместни проверки с НАП и др. контролни органи в отраслите със сезонен характер на дейността - търговия на дребно, хотелиерство, ресторантьорство, се констатира, че при съпоставка на трудовите договори с намален работен ден 4 часа през 2016 г. и 2017 г. се установява, че относителният дял на този вид договори намалява. Тези резултати са постигнати благодарение и на съвместната дейност на двете институции.

След извършените промени в Закона за опазване на околната среда (ЗООС), от 2013 г., като членове на комисия за извършване на съвместни проверки на операторите на предприятия и/или съоръжения, класифицирани с нисък или висок рисков потенциал, освен представители на РИОСВ, се включват и контролните органи на ИА ГИТ. В рамките на своите компетенции ИА ГИТ извършва контрол във връзка с изискванията на специализираната нормативна уредба по здравословни и безопасни условия на труд, свързани с безопасната експлоатация на съоръженията, в които се извършват дейности с опасни вещества и свързаните с това организационни, управленски и технически мерки за предотвратяване на големи аварии и ограничаване на последиците от тях.

Извършените през годината съвместни контролни действия с Изпълнителна агенция „Автомобилна администрация“ допринасят за по-точна идентификация на работодателите, осъществяващи транспортна дейност, като на практика извършване на проверки „на терен“ не би бил възможен без съдействието на представители на другия контролен орган.

Съвместните проверки с участието на други контролни органи, извършени в изпълнение на Закона за инспектиране по труда, създават условия за по-ефективен и ефикасен контрол върху спазването на изискванията на трудовото законодателство чрез подобряване на координацията и взаимодействието в работата на институциите с контролни функции в областта на трудовите, данъчните и осигурителните отношения.

Резултатите от съвместния контрол показват, че този вид проверки допринасят за по-бързото решаване на възникналите проблеми в предприятията, чрез своевременна намеса в зависимост от правомощията, тъй като се осъществява директен обмен на оперативна информация в хода на съвместните проверки. Съвместните проверки създават условия за по-успешно реализиране на контролните функции предвид респекта, който се създава в проверяваните работодатели, които реално усещат сериозността на задълженията си и подобряват дисциплината и убедеността за изпълнение на изискванията на законите, свързани с контрола.

По отношение на развитието на социалния диалог, стремежът на ИА ГИТ и през 2017 г. бе насочен към усъвършенстване на формите за осъществяване на социалното партньорство на национално, секторно и регионално равнище.

Сътрудничеството със структурите на национално представените синдикални и работодателски организации през изминалата година беше ползотворно. Бяха провеждани срещи и разговори по конкретни проблеми, свързани с изпълнението изискванията на трудовото законодателство, които помогнаха за максимално бързо реагиране на възникналите проблеми.

На работните срещи, провеждани в Областните съвети по условия на труд и Областните комисии за тристранно сътрудничество, се поставяха теми, свързани с възникнали нарушения на трудовото законодателство и се решаваха своевременно в интерес на всички страни.

И през 2017 г. продължи подпомагането на социалното партньорство и диалог в предприятията. Съвместните проверки с участието на представителите на синдикалните организации в предприятията, както и на членове на КУТ/ГУТ (2153 бр. през 2017 г.) изключително много помагат да се разкрият нарушения, които обикновено трудно биха били установени при липса на вътрешна информация.

Въпреки че се запазва тенденцията от предходните години в преобладаващия брой проверени предприятия да има изградени комитети и групи по условия на труд, все пак дейността им остава формална и може да бъде оценена като незадоволителна и през 2017 г. Единични са случаите, основно в големите предприятия, където КУТ осъществяват функциите, определени със закона.

Създаването на комитетите и групите по условия на труд е част от процеса на интегриране на работниците и служителите в цялостната политика по безопасност и здраве при работа. Това е форма на социално партньорство, при която се разчита на прекия интерес на работещите да мислят за своята безопасност и здраве при работа. В по-голяма част от предприятията не се изграждат ГУТ или това става съвсем формално. Това може да се обясни от една страна с факта, че разпоредбата на чл. 28 от ЗЗБУТ има диспозитивен характер и от друга страна - с липсата на интерес у самите работници и работодатели, както и ниската активност от страна на представителите на работниците и служителите, които не упражняват самостоятелно и организирано своите трудови права.

По време на извършените проверки през 2017 г. са дадени консултации и технически съвети на работодатели, синдикалисти, длъжностни лица и преки ръководители, работещи и членове на КУТ/ГУТ, както и разяснения на представителите на работещите по прилагане на трудовото законодателство и на нормите за осигуряване на ЗБУТ, с акцент върху защитата на законоустановените права на работниците и служителите и последните изменения на нормативните документи. За постигане промяна в поведението, свързано с проблемите на безопасността и здравето при работа, по-голямата част от консултациите и съветите по време на проверки са дадени в предприятия, които през 2017 г. са проверени за първи път.

Подкрепата на социалните партньори за провеждане на ефективна политика за здраве и безопасност при работа са от ключово значение за осигуряването на достойни условия на труд за работещите в страната.

АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ

Укрепването на капацитета на ИА ГИТ през последните години си остава един от постоянните приоритети за управлението на инспекционната дейност.

Към 31.12.2017 г. общата щатна численост на служителите в ИА ГИТ е 495 щатни бройки, от които 416 служители с права на инспектори (инспектори, юрисконсулти и началник-отдели). От общата численост на персонала 482 са

държавни служители с ръководни и експертни функции, 13 са служители по трудово правоотношение, осъществяващи спомагателни или технически функции.

С цел осигуряване на кариерното развитие на специалистите в ИА ГИТ, доказали умения и компетентности при изпълнение на задълженията си и проявили инициативност и заинтересованост от подобряване дейността на съответните структурни звена и издигане имиджа на Инспекцията като цяло, през отчетния период ефективно е прилагано повишаването в длъжност чрез конкурентен подбор. Преназначени на по-високи длъжности са 31 служители от обща и специализирана администрация.

Повишени в ранг са 116 държавни служители, които съгласно изискванията на НУРОИСДА отговарят на условията за повишаване.

За периода януари - декември 2017 г. в ИА ГИТ са назначени 92 служители по щатно разписание. През годината 51 служители са напуснали ИА ГИТ, като служебните правоотношения с ИА ГИТ на повече от половината са прекратени по тяхна инициатива.

През 2017 г. за повишаване квалификацията и знанията на служителите от ИА ГИТ, същите са участвали в 67 обучения, по различни теми, съобразени със служебните им задължения. По проект „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“ в рамките на едно обучение служителите са обучени по две и повече различни теми. Броят на участвалите в обученията е 767 служители. През тази година има значителен ръст в броя на обучените служители, който в сравнение с 2016 година е нараснал с 47%. Увеличен е броят на служителите с права на инспектори, които са преминали обучителни програми през тази година. Това е в резултат от реализацията посочения проект, при който целевата група е изцяло от инспектори или служители с права на инспектори. Инспектори от ИА ГИТ взеха участие и в обучения, проведени в рамките на проект „Работим за хората“, изпълняван от ИПА. През 2017 г. се проведеха и две професионални обучения в икономическа дейност „Строителство“, финансирани от Фонд „Условия на труд“, в които бяха обучени 40 инспектори по труда от различни териториални дирекции. Средствата, изразходвани за осъществяване на обученията през 2017 г., са в размер на 41 486 лева.

МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

Подготовка, сключване и изпълнение на споразумения за сътрудничество със сродни институции от други държави.

Международното сътрудничество, обмяната на опит и информация с инспекциите по труда от Европейския съюз и региона, както и с други организации и институции, представляват важен ресурс за повишаване ефективността на контрола на труда и съдействат за институционалното утвърждаване на ИА ГИТ. И през 2017 г. бе продължена традицията за полагане на усилия, насочени към осъществяване на резултатно взаимодействие и обмяна на опит с инспекциите по труда от ЕС и региона.

Инспекцията по труда бе домакин на двудневна среща с представител на Инспекцията по труда на Кралство Норвегия за дискусия относно текст на Споразумение за сътрудничество между двете институции, както и съвместен проект между двете институции (25 - 26 януари 2017 г., София).

На 29 август 2017 г. в гр. Трондхайм, Кралство Норвегия, Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“ и Инспекцията по труда на Кралство Норвегия

подписаха Споразумение относно съдействие и взаимен обмен на информация, с цел осигуряване на ефективна защита на условията на труд на работници, командирвани от едната държава в другата. Страните по Споразумението се ангажират да обменят информация за предприятията, извършващи работа на територията на двете държави. Обменът на информация ще засяга заплащането и условията на труд, нередности, констатирани по време на проверки във връзка с наемането на работа, както и констатирани нарушения във връзка с трудовите права, включително случаи на недеклаиран труд. Те се ангажират да обменят също информация относно правната форма и вида на дейността, извършвана от работодателите, които командирват работници за извършване на работа на територията на двете държави. България и Норвегия ще си предоставят информация и ще координират действията си в случаи на трудови злоупотреки с командирвани работници.

Участие на представители на ИА ГИТ в международни прояви и събития (в т. ч. на ЕС, МОТ, IALI, RALI и др.).

През 2017 г. ИА ГИТ взе участие със свои представители в редица международни мероприятия и инициативи, проведени в България и извън страната:

- участие във втора пленарна среща на Европейската платформа с цел да се засили сътрудничеството за противодействие на недеклаирания труд (9-10 март 2017 г., гр. Брюксел, Белгия);
- участие в срещи в Нидерландия за планиране на „Ден за действие“ в рамките на Оперативен план за действие на Европол 2017 (9 март 2017 г. в гр. Хага и на 14 декември в гр. Хага);
- активно участие в тристранна конференция „Защита на уязвимите групи“, проведена в рамките на малтийското председателство на Съвета (26-27 април 2017 г., Малта);
- в периода 15 - 19 май 2017 г. в гр. Нотингам, Великобритания, двама служители на ИА ГИТ се включиха в съвместни дейности и проверки със служби на Европол и английския регулаторен орган за лицензиране на фирми, осигуряващи работна сила (GLAA);
- участие в седма среща на OiRA общността и конференция „Подкрепа на микро- и малките предприятия с интерактивни инструменти за оценка на риска“, на 16 и 17 април в гр. Брюксел, Белгия;
- участие на 2 и 3 октомври 2017 г. в гр. Дъблин, Ирландия, в конференция, посветена на безопасността и здравето при работа.

За успешното участие на ИА ГИТ в различните международни събития и прояви, бе осигурен също така превод на материалите, свързани с отделните инициативи (покани, програми, презентации и други документи), както и организиране на задграничните командировки на служителите на Агенцията.

Участие на представители на ИА ГИТ в дейността на Комитета на старшите инспектори по труда (SLIC) и работните групи, сформирани към него.

Представители на ИА ГИТ взеха участие в 72-ра (Малта, 8-9 юни 2017 г.) и 73-та (гр. Талин, Естония в периода 8-9 ноември 2017 г.) Пленарни срещи на SLIC, както и в срещите на сформираните към SLIC работни групи: „Прилагане на законодателството“, „Трансгранично прилагане на законодателството“, „Бюро, MACHEX и „Проект KSS“. Трима представители на ИА ГИТ взеха участие в РГ

„Подготовка на Тематичен ден България 2018“ към SLIC, чиито председател е България.

Във връзка с участието на ИА ГИТ в Сайта за бърз обмен на знания (KSS-Knowledge sharing site) към SLIC през 2017 г. ИА ГИТ отговори на всички постъпили въпроси (44 бр.). През м. септември 2017 г. Агенцията взе активно участие в среща на работната група, управляваща проекта KSS, и в обучение на координаторите на Сайта за бърз обмен на знания, проведено в Люксембург.

През 2017 г. представител на ИА ГИТ взе участие в обмен на инспектори по програмата на SLIC с Република Франция.

Представител на Д МТМ взе участие в обмен на инспектори по програмата на SLIC с Р Франция.

Участие на ИА ГИТ в програми и проекти.

През 2017 г. продължи изпълнението на договор BG05M9OP001-3.004 „Оптимизация и иновации в ИА ГИТ“, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 - 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд“. Беше въведен софтуерен продукт за електронно заявяване на образци на трудови договори по чл. 114а от Кодекса на труда, които са с продължителност от един ден и могат да се използват за краткотрайна сезонна селскостопанска работа при обработка на насажденията и прибирането на реколтата от плодове, зеленчуци, розов цвят и лавандула. Тези договори осигуряват по-голяма мобилност на работната сила в отрасъла и бяха въведени като част от мерките за борба със сивата икономика. С въвеждането на софтуера се облекчи администрирането на услугата и се даде възможност на земеделските стопани да заявяват образците по всяко време, дори извън работното време на ИА ГИТ. Разработени бяха критерии за оценка на рисковия потенциал на обектите на контрол и създаване на система за планиране на инспекционната дейност според рисковия потенциал на обектите за контрол“. Предстои на базата на критериите да бъде създаден софтуер, който ще групира обектите на контрол според рисковия им потенциал, с цел инспекционната дейност да бъде насочена приоритетно към най-рисковите.

През отчетния период стартира изпълнението на договор BG05M9OP001-3.009-0001 „Контрол на командированите лица“, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 - 2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд (ЕСФ). Бе проведена пресконференция за представяне на дейностите по проекта: цели, очаквани резултати, съфинансиране от ЕСФ. Разработено е техническо задание и е стартирана открит тръжна процедура по реда на ЗОП за изграждане на единен официален национален уебсайт (информационен портал), регистър на командированите лица и механизъм за оценяване на рисковия потенциал на командированите предприятия от други държави в България. Разработено е Техническо задание за провеждане на открит тръжна процедура за изготвяне на механизъм за оценка на действителното командироване с оглед предотвратяване на нарушенията и заобикаляне на закона, съгласно изискванията на чл. 4 от Директива 2014/67/ЕС. След проведена открит тръжна процедура за закупуване на оборудване, необходимо за изпълнение на дейностите по проекта, договорът, сключен с избрания изпълнител, е прекратен по негова вина и предстои стартиране на нова открит тръжна процедура по реда на ЗОП.

През м. юли 2017 г. стартира и изпълнението на проект „България и Норвегия: Партньорство за достоен труд“, финансиран от Фонда за двустранни отношения на национално ниво по Финансовия механизъм на Европейското икономическо

пространство и Норвежкия финансов механизъм 2009-2014. Основна цел на проекта е укрепване и насърчаване на двустранните взаимоотношения между ИА ГИТ и Норвежката инспекция по труда и сътрудничество между двете Инспекции по труда чрез разработване на общи политики и създаване на план за действие за повишаване на информираността по отношение на достойния труд. В рамките на проекта бяха осъществени съвместни проверки на териториите на двете държави, при които се обмениха полезни инспекционни практики. Постигнатото по проекта ще бъде солидна основа за по-нататъшното устойчиво сътрудничество в областта на борбата със социалния дъмпинг и недеклаирания труд.

През отчетния период ИА ГИТ се включи като партньор в проект RAISE UP в рамките на Програмата на ЕС за заетост и социални иновации (EaSI – ос „Прогрес“) 2014-2020 „Дейности в областта на недеклаирания труд“ VP/2017/005, договор за безвъзмездна помощ VS/2017/0320. Ръководител на проекта е Националната федерация на работещите в селското стопанство на Италия (Federazione Lavoratori Agroindustria, FLAI CGIL), а останалите партньори са: дъщерното дружество на FLAI CGIL, Fondazione Metes; Федерацията на независимите синдикати от земеделието (ФНСЗ) към КНСБ, Синдиката на работниците в агроиндустриалния комплекс на Република Македония (AGROSINDIKAT) и италианската Асоциация на селскостопанските работници и производителите на селскостопански продукти (Associazione Lavoratori e Produttori Agroalimentari, ALPAA). Основна цел на проекта е да ангажира в политическа дискусия заинтересованите страни и да разработи отговорни политики и мерки като принос в справянето с недеклаирания труд в земеделието.

Обмен на информация с други държави - членки на ЕС, чрез Информационна система на вътрешния пазар (IMI) относно условията за наемане на работа и командироване в рамките на предоставяне на услуги в държави членки.

През 2017 г. чрез информационната система за вътрешния пазар за електронен обмен на информация между държавите членки /IMI/ относно командированите работници в рамките на предоставянето на услуги, в съответствие с чл. 4 на Директива 96/71/ЕО през 2017 г. в ИА ГИТ постъпиха общо 104 бр. запитвания (заявки). Традиционно запитванията са най-много от Белгия и Франция. Видно от посочените данни, броят на получените запитвания през 2017 г. се е увеличил с 10% спрямо предходната 2016 г (95 бр.). Задълбочи се процесът на комуникация с координаторите по IMI и качеството на обменената чрез IMI информация. Така например с Кралство Белгия и Р Франция се проведеха паралелни проверки и обследвания на обстоятелствата по много случаи, а комуникацията по електронната поща с ред въпроси, изискващи бърз отговор и директно сътрудничество, нараснаха многократно. След извършване на проверките от Д МТМ и респ. съответната ДИТ, на всички запитвания е отговорено в рамките на определения срок.

Във връзка с в постъпилите чрез IMI запитвания през 2017 г. все по-често се поставяха въпроси свързани: с наличието/липсата на издадено Удостоверение (формуляр A1), във връзка с избора на приложимото законодателство, в т.ч. и нерядко за потвърждаване на неговата достоверност; за реализирани обороти на командированото дружество в страната по произход и съотношението им спрямо тези реализирани в страната по дестинация и др.; за проверка на верността на представени платежни документи. Постъпилите чрез IMI запитвания дават информация и относно секторите, в които най-често български фирми командирова

свои работници, а именно: в сферата на строителството, селското стопанство, услуги по почистване и в транспорта.

През 2017 г. значително е увеличен броят на случаите, при които по повод постъпили в ИА ГИТ жалби от граждани и институции през информационната система за вътрешния пазар /IMI/, ИА ГИТ отправи искания до „Бюрата за връзка“ на други държави. През годината са отправени 35 искания за съдействие към компетентните органи и/или сродни институции в други страни членки, докато през 2016 г. исканията са само 11 бр. Изпратени са 27 искания до Германия (по повод ревизии на НАП), 4 искания до Белгия, 2 искания до Нидерландия, 1 искане до Франция и 1 искане до Чехия.

През 2017 г. продължава тенденцията за разширяване кръга от основания, които се включват при обмена на информация по IMI, в т.ч. запитвания, които обхващат различни аспекти на борбата с недекларирания труд и социалния дъмпинг, измамите и/или трафика на хора с цел трудова експлоатация, при все че попадат извън обхвата на командироването.

Предоставяне на отчети, доклади, информационни справки, становище и други материали на SLIC, MOT и други европейски или международни институции

В изпълнение на тази мярка беше преведен на английски език и изпратен до Секретариата на SLIC доклад за дейността на ИА ГИТ през 2016 г., за публикуване на сайта CIRCABC на адрес: <http://circabc.europa.eu>.

МЕДИЙНА ПОЛИТИКА

През 2017 г. са осъществени 6754 бр. публикации и излъчвания в националните и регионалните медии по теми, свързани с дейността и тематиката на Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“. Извършени са 1839 бр. информационни услуги за медии и граждани.

Комуникирани са темите:

- Резултати и ефекти от контролната дейност и инспекционните кампании на Главна инспекция по труда и на Дирекции „Инспекция по труда“.
- През цялата 2017 г. беше особено повишен медийният и общественят интерес към проблема, свързан със забавяне и неизплащане на трудови възнаграждения и обезщетения, предвид стартиралата инициатива за законодателни промени с цел по-добра защита на правата на работещите. В тази връзка почти постоянен беше интересът към резултатите и ефекта от осъществения контрол относно заплащането на труда.
- В областта на трудовите правоотношения за медиите са осигурени участия и подготвени информации за правата на работниците и служителите при предоставянето на работна сила, за контрола върху сключването и регистрацията на трудовите договори, за изплащането на трудовите възнаграждения в срок, за размерите на възнагражденията по време на работа на официални празници и извънреден труд, за режима на наемане на работа на непълнолетни лица, за специалната закрила на труда на някои категории работещи.
- През 2017 г. продължи трайният интерес към наемането на работна ръка по силата на договор по чл. 114а от Кодекса на труда за краткотрайна сезонна селскостопанска работа за обработка на насажденията и прибирането на реколтата от

плодове, зеленчуци, розов цвят и лавандула. Разпоредбата беше въведена през месец юли 2015 г. и досега към ефекта от нея има постоянен обществен и медиен интерес.

- В областта на осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд ежегодно най-голям интерес се проявява към режима на работа при неблагоприятни климатични условия, респективно ниски и високи температури.

- Трудовият травматизъм също е често дискутирана тема в медиите, като от ИА ГИТ се изисква информация за най-често допусканияте нарушения, които водят до трудов травматизъм, най-рисковите икономически дейности, предприетите мерки от страна на контролните органи за минимизирането на рисковете. Такава информация беше осигурявана за медиите периодично и при проявен интерес през 2017 г. При възникване на конкретни инциденти обществеността беше своевременно информирана чрез медиите за предприетите от Главна инспекция по труда действия.

- Регулярно беше предоставена информация за резултатите от планирания контрол и за организираните инспекционни кампании в строителството, растениевъдството и туризма - дейности, които на базата на анализи от контролната дейност на ИА ГИТ, са идентифицирани като рискови по отношение спазването на трудовото законодателство.

- Контролът на Главна инспекция по труда, свързан с изпращането и командироването на български работници и служители на работа в чужбина, също предизвиква висок обществен интерес. ИА ГИТ периодично подготвя прессъобщения или експерти на Агенцията участват в медийни изяви с цел да се информира българските граждани за правилата за осигуряване на работа в чужбина. Друг акцент в предоставената информация са установени нерегламентирани практики, заради които търсещите работа могат да станат жертви на измама.

- През 2017 г. имаше засилен интерес и към правилата за наемането на работа на граждани от трети държави в България за сезонна заетост, в контекста на липсата на квалифицирана работна ръка в туризма и искането на бизнеса за облекчаване на режима.

- Ежегодно висок обществен интерес предизвиква наемането на работа на непълнолетни лица.

И през 2017 г. продължи предоставянето на информация във връзка изпълнението на дейности по стартирания през 2016 г. проект „Оптимизация и иновации на ИА ГИТ“, финансиран от оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

По повод 110-годишнината от създаването на Инспекцията по труда в рамките на седмицата 30 октомври – 3 ноември 2017 г. беше организирана „Седмица на отворените врати“ с изнесени приемни на Агенцията в общини извън областните центрове. Бяха организирани и консултации за ученици от професионални гимназии, включени в дуално обучение.

Предоставена беше информация за:

- ✓ текущо възникнали събития, за които е потърсено експертно мнение от Главна инспекция по труда.

- ✓ 28 април – Световният ден за безопасност на труда.

- ✓ 12 юни – Световният ден срещу детския труд.

По тези теми са разработени и публикувани или излъчени материали във всички национални и регионални медии.

Интервюта и участия на експерти на ИА ГИТ са отразени в националната преса и националните електронни медии. За регионалните медии са осъществени интервюта и участия на директори на дирекции „Инспекция по труда“ в страната.

Директорите на дирекции „Инспекция по труда“ редовно участват в съвместните месечни пресконференции на регионалните структури на МТСП, където представят информация за текущи и актуални теми от инспекционната дейност; изменения и допълнения в трудовото законодателство; вземат участия в предавания

на електронните медии по значими за съответния регион теми и осигуряват информация при запитвания от печатните медии.

Рубриката „Пресцентър“ на Интернет страницата на Главна инспекция по труда се поддържа с публикуването на прессъобщения за теми и събития от дейността на Агенцията.

Рубриката „Актуално“ се обновява с информация с по-широко обществено значение.

И през 2017 г. медийната политика на Главна инспекция по труда беше организирана на принципа да се осигурява бърза и своевременна реакция на институцията за предоставяне на информация при внезапно възникнали събития. Информацията, предоставяна от ИА ГИТ, се отличава със сериозно присъствие в Интернет базираните информационни агенции и сайтове и в традиционните медии. Активната медийна политика на ИА ГИТ е насочена към изпълнение на основния обществен ангажимент на всяка публична институция – да бъде прозрачна и достъпна за обществеността в рамките на закона.